

Demografska stvarnost Krapinsko-zagorske županije

Risek, Lana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:193797>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Lana Risek

**Demografska stvarnost Krapinsko-zagorske
županije**

Diplomski rad

Zagreb

2020.

Lana Risek

**Demografska stvarnost Krapinsko-zagorske
županije**

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra geografije

Zagreb

2020.

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: Geografski informacijski sustavi* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Aleksandra Toskića.

Demografska stvarnost Krapinsko-zagorske županije

Lana Risek

Izvadak: U ovom radu analizira se broj i struktura stanovništva Krapinsko-zagorske županije koja zbog svog specifičnog geografskog položaja, na sjeverozapadu Hrvatske između Zagreba i Varaždina, nije razvila jači centar rada koji bi privlačio stanovništvo, stoga je prvi pad broja stanovnika zabilježen već 1953. godine. Niske stope nataliteta utjecale su na smanjenje fertilnog kontingenta i na nemogućnost porasta stanovništva prirodnim kretanjem. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku Uniju porastao je broj vanjskih migracija na prostoru Županije, stoga se od 2013. godine značajnije gubi stanovništvo mehaničkim kretanjem. Takvo prirodno i prostorno kretanje utjecali su na pojavu depopulacije u svim općinama i gradovima, a najizraženija je u rubnim dijelovima Županije, čija su naselja ionako rijetko naseljena. Stanovništvo spada u stara stanovništva, na što upućuju koeficijent starosti i indeks starenja.

57 stranica, 18 grafičkih priloga, 14 tablica, 23 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: depopulacija, Krapinsko-zagorska, prirodno kretanje, mehaničko kretanje, strukture stanovništva, starenje stanovništva

Voditelj: prof. dr. sc. Aleksandar Toskić

Povjerenstvo: prof. dr. sc. Aleksandar Toskić

prof. dr. sc. Dražen Njegač

doc. dr. sc. Dubravka Spevec

Tema prihvaćena: 7. 2. 2019.

Rad prihvaćen: 13. 2. 2020.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

University of Zagreb

Master Thesis

Faculty of Science

Department of Geography

Demographic reality of Krapina-zagorje county

Lana Risek

Abstract: The subject of this thesis is demographic situation in Krapina-zagorje county. Due to its specific geographical position, in the northwest of Croatia between Zagreb and Varaždin, it has not developed a stronger centre of work that would attract the population, so the first decline of the population has already been recorded in year 1953. Low birth rates have influenced the reduction of the fertile contingent and the inability to increase the population by natural movement. The entry of the Republic of Croatia into the European Union has increased the number of external migrations in the county, hence from 2013. the population is significantly lost by mechanical movement. Such natural and spatial movement influenced the emergence of depopulation in all municipalities and is most pronounced on the outskirts of the county, whose settlements are rarely inhabited anyway. The population belongs to the old population, as they refer to the age coefficient and the index of aging.

57 pages, 18 figures, 14 tables, 23 references; original in Croatian

Keywords: Krapina-zagorje county, depopulation, natural movement, population structure, ageing population,

Supervisor: Aleksandar Toskić, PhD, Full Professor

Reviewers: Aleksandar Toskić, PhD, Full Professor

Dražen Njegač, PhD, Full Professor

Dubravka Spevec, PhD, Assistant Professor

Thesis title accepted: 07/02/2019

Thesis accepted: 13/02/2020

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

ZAHVALA

Upisujući studij Geografije na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu, nisam ni slutila što me sve tamo čeka. Nisam ni slutila da ću završetkom fakulteta plakati jer napuštam taj divni odsjek. Svi profesori, svo nastavno osoblje utjecali su na oblikovanje mene kao geografa, ali i osobe. Bez njih danas ne bih pisala ovaj rad sa sjetom da je druženje sa svima njima završilo. Ovim se putem želim zahvaliti svima na Geografskom odsjeku što su svojim radom, svojim predavanjima, trudom i znanjem, oblikovali mene i učinili me spremnom za daljnji život.

Posebno se zahvaljujem svojim mentorima prof. dr. sc. Aleksandru Toskiću i doc. dr. sc. Stjepanu Štercu. Svaki od Vas na svoj je način svojim znanjem i iskustvom utjecao na mene, ali i na smjer pisanja ovog rada. Hvala Vam na trudu da svoje znanje prenesete meni.

Hvala mojim kolegama sa smjera, mojim prijateljima, koji su mi uljepšali i olakšali studentske dane. Bez vas bila bih siromašnija osoba, naučili ste me da je najbitnije svemu se dobro nasmijati.

Također, hvala mom najboljem prijatelju koji mi je bio podrška i potpora, ali i rame za plakanje u ove studentske dane. Bez tebe ne bih bila ovo što jesam.

I na kraju se zahvaljujem ljudima bez kojih ovo sve ne bi bilo moguće. Hvala mojim divnim roditeljima, Lidiji i Josipu. Hvala vam na svim odricanjima i svakoj žrtvi koju ste podnijeli za mene. Hvala vam jer ste me uvijek usmjeravali prema pravom putu i bili mi potpora. Hvala vam što ste oduvijek vjerovali u mene.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet istraživanja	1
1.2. Teorijsko–metodološki pristup	1
1.3. Zadaci, ciljevi i metode istraživanja.....	2
1.4. Dosadašnja istraživanja	2
2. OSNOVNA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA ŽUPANIJE	5
2.1. Fizičko–geografska obilježja	5
2.2. Društveno–geografska obilježja.....	6
2.3. Historijsko–geografski razvoj Hrvatskog zagorja.....	7
3. DEMOGRAFSKA STVARNOST	9
3.1. Razmještaj stanovništva	9
3.2. Ukupno kretanje stanovništva.....	11
3.2.1. Popisno kretanje stanovništva	11
3.2.2. Prirodno kretanje stanovnika.....	17
3.2.3. Prostorna pokretljivost stanovnika	22
3.2.5. Osnovne demografske strukture	32
4. PRIRODNI PAD, DEPOPULACIJA I IZUMIRANJE	41
4.1. Uzroci demografskog sloma	41
4.2. Posljedice demografskog sloma.....	43
4.3. Korelacije s ostalim djelatnostima i strukturama	45
5. DEMOGRAFSKA REVITALIZACIJA ŽUPANIJE	47
5.1. Nastavak procesa.....	47
5.2. Demografska politika	47
5.2.1. Populacijski poticaji	48
5.2.2. Revitalizacijski načela	48
6. DEMOGRAFSKA BUDUĆNOST ŽUPANIJE	50

6.1. Nastavak trenda bez poticaja	50
7. ZAKLJUČAK	53
7.1. Opći zaključci	53
7.2. Referiranje na hipoteze	54
8. LITERATURA I IZVORI PODATAKA	56
8.1. IZVORI PODATAKA.....	58

1. UVOD

Hrvatsko zagorje, čiji najveći dio obuhvaća Krapinsko-zagorska županija, suočava se sa smanjenjem broja stanovnika već 50.-ih godina prošlog stoljeća. Procesi deagrarizacije te kasnije industrijalizacije rezultirali su preseljenjem ljudi sa sela u grad. Zapošljavanje u industriji i preseljenje u grad utjecali su na promjene u planiranju obitelji. Odgađa se stupanje u brak i rođenje prvog djeteta do vremena kada su za to žene spremne. Takav način života utjecali su na smanjenje nataliteta i nemogućnost povećanja broja stanovnika prirodnim kretanjem (Šperanda, Radan, Rakošec, 2018).

1.1. Predmet istraživanja

Stanovništvo je skup osoba koje žive i rade na nekom dijelu Zemljine površine, skup u kojem sudjeluje svaka jedinka sa svojim posebnim obilježjima. Može biti proučavano kao ukupan broj osoba, ali i kao dio tog skupa. Ono je odraz prošlih zbivanja, čimbenik sadašnjosti i subjekt budućnosti (Nejašmić, 2005). Kao takvo, stanovništvo je jedno od najsloženijih tema ljudskoga društva. Ono je djelatna spona između prirodne osnove i društvene nadgradnje. Stanovništvo može biti proučavano i sa stajališta ekonomije, odnosno ekonomske demografije, jer je radna snaga jedan od najbitnijih resursa gospodarskog razvoja. Obujam radne snage izravno ovisi o ranijim demografskim trendovima, o odnosu nataliteta i mortaliteta. Također, nužna je suradnja ekonomije i demografije u proučavanju problematike potražnje i potrošnje. Treće područje na kojem je potrebna suradnja ekonomije i demografije jest porezna politika, koja se odnosi na broj poreznih obveznika. I četvrto područje jest formuliranje politike ekonomskog i socijalnog razvoja. Tu se govori o dugoročnim planovima o gospodarskom napretku mjerom povećavanja radne populacije, pomlađivanjem stanovništva (Wertheimer – Baletić, 1999).

U ovom radu istraživat će se stanovništvo na prostoru Krapinsko-zagorske županije, njegovo prirodno i prostorno kretanje, strukture stanovništva, uzroci demografskog sloma te će se pisati o mogućnosti revitalizacije promatranog područja. Hrvatsko zagorje zbog svog specifičnog geografskog položaja između dva velika grada: Zagreba i Varaždina, oduvijek je bilo jedno od najgušće naseljenih regija u Republici Hrvatskoj, ali bez većeg centra rada.

1.2. Teorijsko–metodološki pristup

Demografija se počela razvijati kao znanstvena disciplina koja proučava prirodno kretanje stanovništva, posebno mortalitet (Nejašmić, 2005).

„Demografska istraživanja imaju redovito tri etape istraživanja: (a) prikupljanje i sređivanje podataka; (b) analiza (numerička) tih podataka; (c) istraživanje uzročno-posljedičnih odnosa i veza (kauzalno istraživanje)“ (Wertheimer – Baletić, 1999, 46).

U radu su prikupljeni podaci Popisa 1991., 2001. i 2011., koji nisu neposredno usporedivi zbog različite definicije stalnog stanovništva. U Popisu 2011. prvi puta je korišten koncept „uobičajenog mjesta stanovanja“ i uvodi se razdoblje od jedne godine i dulje kao osnovni kriterij uključivanja, odnosno isključivanja iz ukupnog broja stanovništva. Popisi stanovništva provedeni do 2011. godine uključivali su sve osobe sa prebivalištem u Republici Hrvatskoj, bez obzira jesu li se u popisnom razdoblju nalazile u mjestu prebivališta te se nije uzimalo u obzir ni vremenski period izbjivanja iz mjesta prebivališta. Međutim, Popisom 2001. bilo je definirano „uobičajeno mjesto stanovanja“, a on nije neposredno usporediv s Popisom 2011. jer se novim popisom uvodi namjera odsutnosti kao kriterij za uključivanje, odnosno isključivanje iz ukupnog broja stanovnika. Dakle, to znači da osobe koje su periodično živjele u mjestu prebivališta, vraćale se sezonski ili mjesečno, Popisom 2011. nisu obuhvaćene u ukupnom broju stanovnika (DZS, 2013).

1.3. Zadaci, ciljevi i metode istraživanja

Analiziranjem i obradom popisnih podataka u razdoblju od 1991. do 2011. te drugih sekundarnih izvora podataka, analizom radova demografske tematike, posebno one koja se bavi demografskom problematikom Krapinsko-zagorske županije, u radu se pokušavaju objasniti uzroci starenja stanovništva, prikazati diferencijacija stanovništva po općinama i upravnim gradovima. Na temelju prostorne baze podataka vizualizirana su demografska obilježja po općinama/Gradovima te po naseljima.

Za analizu mehaničkog kretanja stanovništva korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku. Njihov je nedostatak manjak informacija, iako se njihovo prikupljanje vrši uz Ministarstvo unutarnjih poslova.

Cilj ovog rada je stvoriti sliku o suvremenom kretanju stanovnika te o njegovoj strukturi i na temelju dosadašnjih trendova opisati buduća kretanja broja stanovnika.

1.4. Dosadašnja istraživanja

Iz dosadašnjih istraživanja demografske tematike na prostoru Republike Hrvatske dolazi se do zaključka kako broj stanovnika u Hrvatskoj pada od sredine 50-ih godina prošlog stoljeća. Wertheimer – Baletić (2005.) navodi kako su tendencije depopulacije, starenje stanovništva

i tendencije nultoj stopi prirasta stanovništva zabilježene već početkom 90-ih godina prošlog stoljeća, a zbog djelovanja ratnih čimbenika 1990-ih te su promjene postale izrazitije. Dugoročni niz depopulacije, smanjenja broja rođenih i iseljavanje doveli su do zabrinjavajućih razmjera, čije će se posljedice bilježiti još dugo. Najveći je problem *neravnoteža* između udjela mladog, zrelog i starog stanovništva, jer će se značajnije posljedice u socijalnom i gospodarskom problemu tek javiti. Osim smanjenja ukupnog broja stanovnika nakon 1991., Hrvatsku bilježi i stalno smanjenje prirodne promjene, jer se bilježi veći broj umrlih nego rođenih (Akrap, 2003).

U ovom će se radu istraživati smanjuje li se stanovništvo u tom razdoblju i na prostoru Krapinsko-zagorske županije i nastavlja li se taj trend sve do danas. Akrap A. (2015) objašnjava kako je porast broja stanovnika 70-ih godina prošlog stoljeća fiktivan, zbog metodologije kojom su se ljudi uključivali ili isključivali iz ukupnog broja stanovnika. Popisi do 2011. godine uključivali su stanovništvo koje je na privremenom radu u inozemstvu, a zapravo to stanovništvo nije imalo namjeru trajnog vraćanja u Hrvatsku. Isto tako, njihova novorođena djeca upisivala su se u vitalnu statistiku Hrvatske i tako pokazivala fiktivan rast broja stanovnika. U istom članku Akrap iznosi hipotezu kojom tvrdi da će se porast broja stanovnika bilježiti samo Zadarska i Zagrebačka županija, jer one u dosadašnjem razvoju imaju mali porast broja stanovnika. Krapinsko-zagorska županija nalazi se u drugoj skupini, gdje je pad broja stanovnika zabilježen od 0 do 20 %. Prema Akrapovoj hipotezi trend smanjivanja trebao bi se nastaviti do 2051. godine, ako se u međuvremenu ne donesu ključne populacijske politike.

Starenje populacije se na prostoru Hrvatske bilježi od 60-ih godina prošlog stoljeća, a ratna stradavanja su ubrzala sve procese, pa tako i proces starenja stanovništva. Stupanj ostarjelosti Krapinsko-zagorske županije je duboka starost (tip 4, nakon toga postoji još tip 5: vrlo duboka starost), taj nepovoljni proces zahvatio je sve hrvatske županije, a manjom ili većom silinom općine i Gradove (Nejašmić, Toskić 2013).

Populacijski potencijal Krapinsko-zagorske županije je vrlo mali, pripada kategoriji demografski ugroženih područja, obilježava je depopulacija i slabi demografski resursi, što je rezultat djelovanja niza već spomenutih čimbenika. Također, višedesetljetna migracija stanovništva sa sela u grad uvelike je doprinijela populacijskoj depresiji ovog područja (Spevec, 2009). Od 32 općine, odnosno upravna grada, 87,5 % ubraja se u demografski ugrožena područja. Njih karakteriziraju slabi demografski resursi i potencijal, dok je 46,9 %

demografski krajnje ugroženi. Najbolje pokazatelje ima Grad Krapina, najstabilnije je područje s visokom razinom obrazovanosti i vrlo dobrim demografskim potencijalom (Spevec, Vuk, 2012).

1.5. Osnovne hipoteza

Na temelju dosadašnjih istraživanja i stečenog znanja izdvojeno je nekoliko hipoteza koje će se provjeravati u radu.

Hipoteza 1: Područje Krapinsko-zagorske županije bilježi stalan pad broja stanovnika od Popisa 1991. do Popisa 2011. te se pretpostavlja da će se trend smanjivanja broja stanovnika nastaviti.

Hipoteza 2: Krapinsko-zagorska županija gubi stanovništvo emigracijom, pretpostavlja se da je imigracija na području Krapinsko-zagorske županije zanemariva, jer se u blizini nameće Grad Zagreb i Zagrebačka županija te Varaždin kao veliki centri rada i stanovanja.

Hipoteza 3: Veći udio stanovništva živi na području upravnih gradova u Županiji.

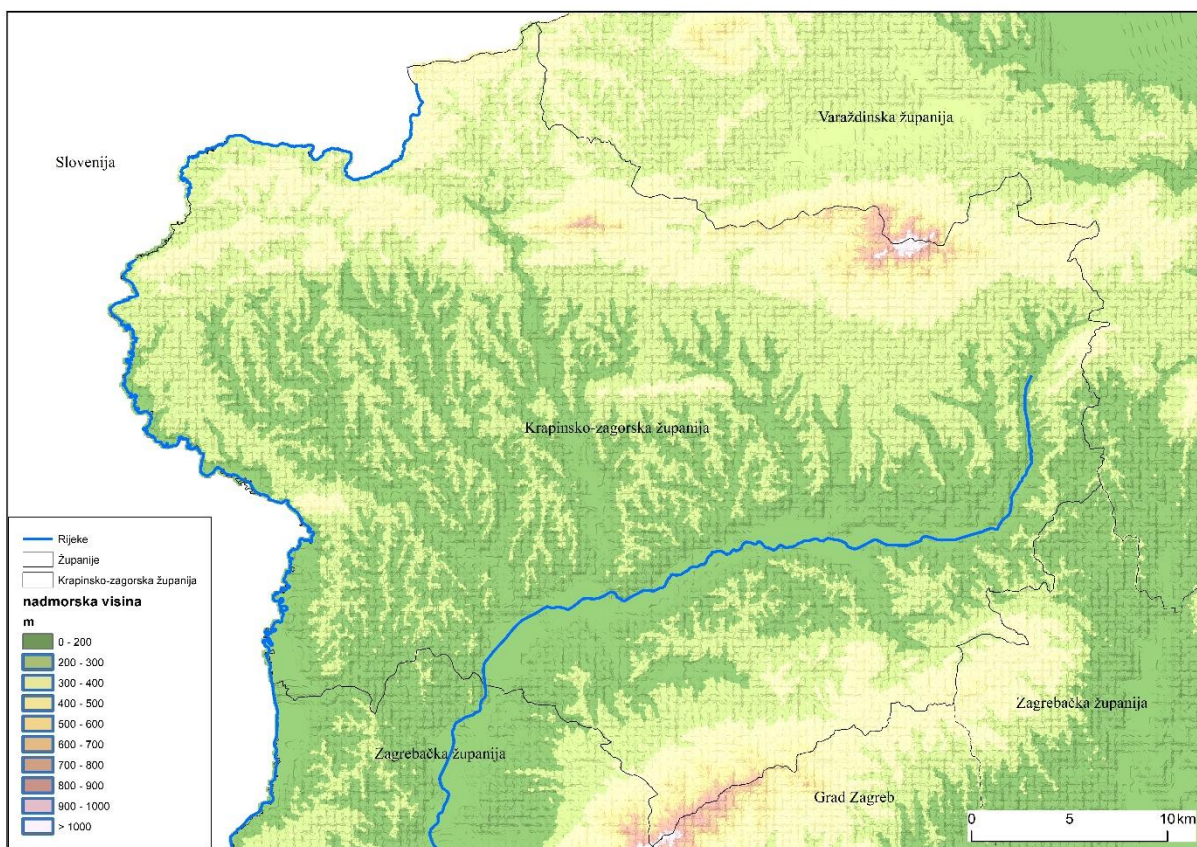
Hipoteza 4: Uslijed iseljavanja stanovništva, vjerojatno se poremetila dobno-spolna struktura stanovništva, stoga se pretpostavlja da Županija bilježi veći udio zrelog i starog, a manji udio mladog stanovništva.

2. OSNOVNA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA ŽUPANIJE

Krapinsko-zagorska županija smjestila se na prostor sjeverozapadnog dijela Hrvatske. Graniči sa Varaždinskom županijom na sjeveru i sjeveroistoku, sa Zagrebačkom županijom na jugoistoku i jugozapadu te Gradom Zagrebom na jugu. Sa zapada rijeka Sutla prirodno odjeljuje Županiju od Slovenije.

2.1. Fizičko–geografska obilježja

Prema Magaševoj (2013.) regionalizaciji Krapinsko-zagorska županija najvećim djelom pripada regiji Sjeverno zagorje. Između Ivanščice na sjeveru i Medvednice na jugu, rijeke Sutle na zapadu te Kalničkog gorja na istoku, izgleda kao izdvojeni brežuljkasti prostor između graničnog sjevernog niza gorja Macelj – Strahinjščica – Ivanščica, te s gorama koje se ističu svojom visinom: Kuna gora s visinom od 521 m i Kostel s visinom od 581 m (sl. 1).

Sl. 1. Položaj Krapinsko-zagorske županije

Izvor: DARH, SRPJ 2005.

U najnižim dijelovima Zagorja nalaze se dolinske terase, odnosno naplavne ravni rijeka Krapine i Krapinice te rijeke Bednje na sjeveru. Zagorje je dolinski raščlanjen prostor koji ima kontinentalnu klimu s naglašenim svježim perialpskim utjecajima (Magaš, 2013).

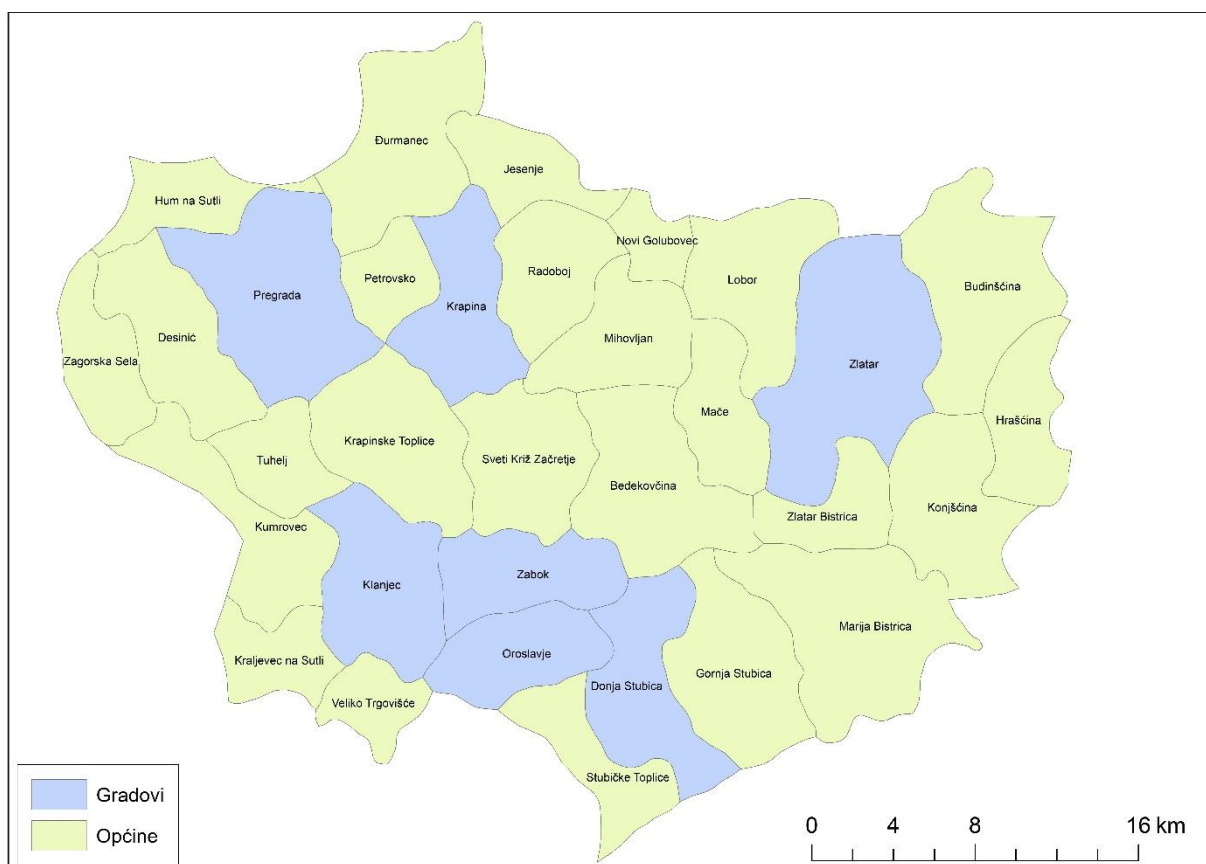
Najviši dijelovi Hrvatskog zagorja građeni su od trijaskih stijena. Najstariji dio trijasa je verfen i on izbija na površinu na sjevernom rubu Ivanščice i u Kuna gori kod Pregrade. Iznad verfena ponegdje se javlja ljuštuni vapnenac. Trijaskie naslage su pretežno zastupane vapnencima i dolomitima gornjeg trijasa. Naslage tercijarnog plašta poredane su zonalno, najprije najstarije a najmlađe su na rubovima. Oligocenske naslage, kojih je malo na površini, leže preko trijasa i padaju pod litavske vapnence. Oligocenski sedimenti podložni su kemijskom trošenju te su u njima usječene doline. Srednjomiocenski sedimenti, nalaze se u donjim dijelovima i pretežno su građeni od konglomerata, koji postepeno preko pješčenjaka ili sitnih konglomerata prelazi u litavski vapnenac. On je otporniji i manje se troši, pa se ističe kao prirodni bedem koji prate južne padine Ivanščice, a prelaze u djelove Kuna gore i Desiničke gore. Slojevi se pružaju u smjeru istok-zapad i padaju paralelno s nagibom planinske jezgre, bez obzira jesu li taloženi na trijasku jezgru ili oligocenske sedimente. Gornjomiocenske (sarmatske) tvorevine mlađi su član u građi tercijarnog plašta. Veće zone tih sedimenata nalaze se sjeverno od Desiničke gore, a manje zone južno od Strugače i Krapinskih Toplica. Oni inače uvijek prate i pokrivaju južne padine litavskog bedema. Pretežno su to pjeskoviti sedimenti, odnosno vapnenasti i glinasti lapori. Jezerske tvorevine pontske starosti grade zaravan, njih se pronalazi jedino južno od Ivanščice. Na površini prevladavaju žuti pjeskoviti sedimenti koji leže na sivom laporu, te su mekši i stoga više erodirani. Sjeverne i južne padine gora prate uzdužne rasjedne linije. Najmlađi element u građi Hrvatskog zagorja su dolinske naplavne ravni. Periglacialni proces uvjetovali su odnošenja i akumulaciju materijala u dolinama. Najljepši takav primjer je tok Krapine, ali i tokovi drugih rijeka (Crkvenčić, 1958). Tlo u Zagorju nema izuzetnu kakvoću. Laporasta podloga i meki litavski i sarmatski vapnenci uvjetovali su ograničen razvoj plodnog tla s podzolima koji su danas pogodni za oraničke kulture (najčešće žitarice: kukuruz i pšenica), a na strme brežuljke pokriva pjeskovito ilovasto tlo pogodno za uzgoj vinograda i voćnjaka.

2.2. Društveno–geografska obilježja

U početku razvoja naseljenosti Krapinsko-zagorske županije stanovništvo se smještalo na veće visine ovog brdovitog područja. S razvojem industrije, a najviše razvojem željeznica i prometa, stanovništvo seli u niže dijelove Zagorja. Gradnja cesta i željeznica uvjetovala je preraspmještaj stanovništva i razvoj gradova u nizinama: Zaboku, Krapini, Oroslavju... U suvremenom se razdoblju razpmještaj stanovništva nije uvelike mijenjao. Najviše je stanovništva koncentrirano uz željezničke pruge, Zaprešić-Zabok-Varaždin; Zabok-Krapina-Rogatec, Zabok-Gornja Stubica i uz Sutlansku prugu (Njegač, 1993).

Krapinsko-zagorska županija administrativno je podijeljena na 7 upravnih gradova: Krapina, Zabok, Zlatar, Oroslavje, Klanjec, Pregrada i Donja Stubica; i 25 općina: Hum na Sutli, Durmanec, Petrovsko, Jesenje, Radoboj, Novi Golubovec, Mihovljan, Lobar, Budinščina, Hrašćina, Konjšćina, Mače, Zlatar Bistrica, Marija Bistrica, Gornja Stubica, Stubičke Toplice, Bedekovčina, Sveti Križ Začretje, Krapinske Toplice, Tuhelj, Kumrovec, Zagorska Sela, Desinić, Veliko Trgovišće i Kraljevec na Sutli (sl. 2).

Županija je 2011. godine imala 132 892 stanovnika, od čega je 64 649 muškaraca i 68 243 žena. Najveći broj stanovnika 12 480 nalazi se na području Grada Krapine. Iza nje slijede Gradovi: Zabok (8 994), Pregrada (6 594), Zlatar (6 096), Donja Stubica (5 680), i Klanjec (2 915).

Sl. 2. Administrativna podjela Krapinsko-zagorske županije

Izvor: SRPJ 2013

2.3. Historijsko–geografski razvoj Hrvatskog zagorja

Nalazišta pračovjeka, paleolitska i neolitska čovjeka, u Zagorju su smještene na ocjeditim terenima, a daljnja istraživanja pokazuju da je Zagorje do kraja 12. stoljeća bilo šumsko područje s brojnim poplavnim i teško prohodnim dolinama i kao takvo bilo je rijetko naseljeno područje. Rijetka naseljenost karakterizirala je Zagorje i u rimsko doba, u kojem

su se naselja formirala uz ceste i termalne izvore. Od kraja 12 stoljeća do kraja 15. stoljeća jače se naseljava uski gorski pojas. U to vrijeme podižu se reljefno zaštićene utvrde na brdima diljem Hrvatskog zagorja. Prva takva utvrda spominje se Krapina, te na Ivanščici: Grebengrad, Lobar, Oštrc, Belec, te na Strugači utvrda Cubul (današnji Kebel) (Regan, 2015). Najnaseljenija područja Zagorja bila je južna padina Ivanščice. U vrijeme otomanskih osvajanja ubrzano se naseljavaju niži dijelovi Zagorja, prigorska pobrđa. U to se vrijeme grade vlastelinski dvorci u središtu, a oko njih smještali su se došljaci. Vlastelini drže sve obradive površine te tako sprečavaju njihovo usitnjavanje (Orešić i dr., 2010).

U kasnijem se razdoblju, od sredine 19. do sredine 20 stoljeća, javlja problem prenaseljenosti te usitjenosti i raštrkanosti parcela. Takve nisu bile pogodne za prehranjivanje brojnih obitelji pa se javlja potreba za iseljavanjem. Odredišta za emigrante u početku su bili rjeđe naseljena područja Hrvatske poput Bjelovara, Moslavine i Požeške kotlina, gdje su naseljavali brda i bavili se poljoprivredom (Njegač, 1995).

Razvoj industrije potiče iseljavanje prvo u Zagreb, a manje u Varaždin, pa onda i u industrijske centre u Zagorju. U to vrijeme razvijaju se manji industrijski centri, primjer je Oroslavje, koje postaje centar tekstilne industrije. U Oroslavju dolazi do transformacije naselja, dok na primjer, u Novom Golubovcu, koji je bio rudarsko središte, ne dolazi do transformacije naselja, vjerojatno jer su muškarci koji su radili u rudniku živjeli u okolnim selima i zaseocima. A Krapina je zbog svoje duge povijesti već tada imala gradski izgled (Dugački, 1940).

3. DEMOGRAFSKA STVARNOST

Današnji prostorni razmještaj i broj stanovnika posljedica je dugogodišnjeg prirodnog i prostornog kretanja stanovništva. Posebnosti područja proizašle su iz različitog prostornog razvoja, o kojem se pisalo u prošlom poglavlju, društveno-gospodarskog razvoja te materijalnih i prirodnih potencijala, te su oni neizostavan dio demografske analize (Wertheimer – Baletić, Akrap 2008). Primarni je cilj ovog rada analizirati različite društveno-gospodarske čimbenike prirodnog i prostornog kretanja stanovništva.

3.1. Razmještaj stanovništva

Popisom stanovništva 2011. godine utvrđeno je da je najveći broj stanovnika imao Grad Krapina, 12 480 stanovnika, zatim Grad Zabok sa 8 994 stanovnika, te Pregrada (6594 stanovnika), Oroslavje (6 138 stanovnika), Zlatar (6 096 stanovnika), Donja Stubica (5 680 stanovnika), a najmanji upravni grad je Grad Klanjec sa 2 915 stanovnika (sl. 3). Od općina najnaseljenije su: Bedekovčina (8 041 stanovnika), Sveti Križ Začretje (6 165 stanovnika) i Marija Bistrica (5 976 stanovnika).

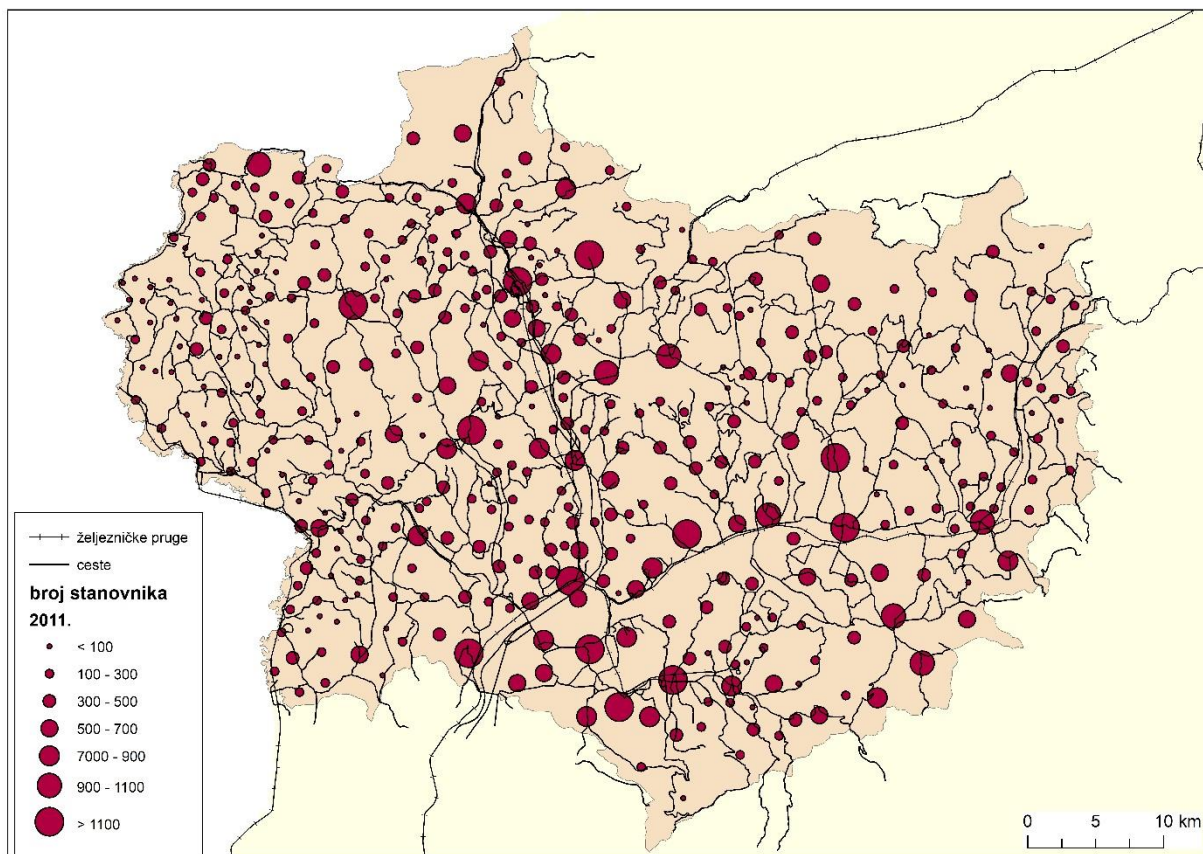
Općine s najmanjim brojem stanovnika su Novi Golubovec i Zagorska Sela, čiji je broj stanovnika manji od 1000.

Promatrajući razmještaj stanovnika po jedinicama lokalne samouprave, mogla bi se izdvojiti os s većim brojem stanovnika, koja se pruža sjeverozapad – jugoistok. A obuhvaća Hum na Sutli, Pregradu, Krapinske Toplice i Krapinu, Zabok, Sveti Križ Začretje, Bedekovčinu i Oroslavje, Mariju Bistricu te Donju i Gornju Stubicu. Izvan te osi ističe se samo Grad Zlatar sa 6 096 stanovnika.

Kada promatramo naselja, kao najmanju prostornu jedinicu (sl. 4), možemo izdvojiti tri osi najveće naseljenosti. Prva os nalazi se uz prugu Zaprešić - Zabok – Krapina – Đurmanec, druga uz prugu Zabok – Zlatar-Bistrica – Varaždin, a treća se os pruža uz prugu Zabok – Gornja Stubica.

Najmanja naselja uočena su na zapadnom dijelu Županije. Na područjima općina Tuhelj, Desinić, Zagorska Sela, Kumrovec, Kraljevec na Sutli te Grada Klanjca.

Najveći broj naselja nalazi se u dolinama rijeka, uz prugu, i između pruga te uz glavne prometnice. Međutim i na višim se dijelovima Zagorja nalaze naselja sa više od 200 stanovnika. Na nadmorskoj visini iznad 400 metara nadmorske visine koja imaju više od 400 stanovnika su naselja na području općine Lobar: Vojnovec Loborski, Petrova Gora i Lobar; na području općine Budinščina, u podnožju Ivančice na nadmorskoj visini od oko 300 metara nadmorske visine nalaze se Grtovec (342 stanovnika) i Zajezda (385 stanovnika).

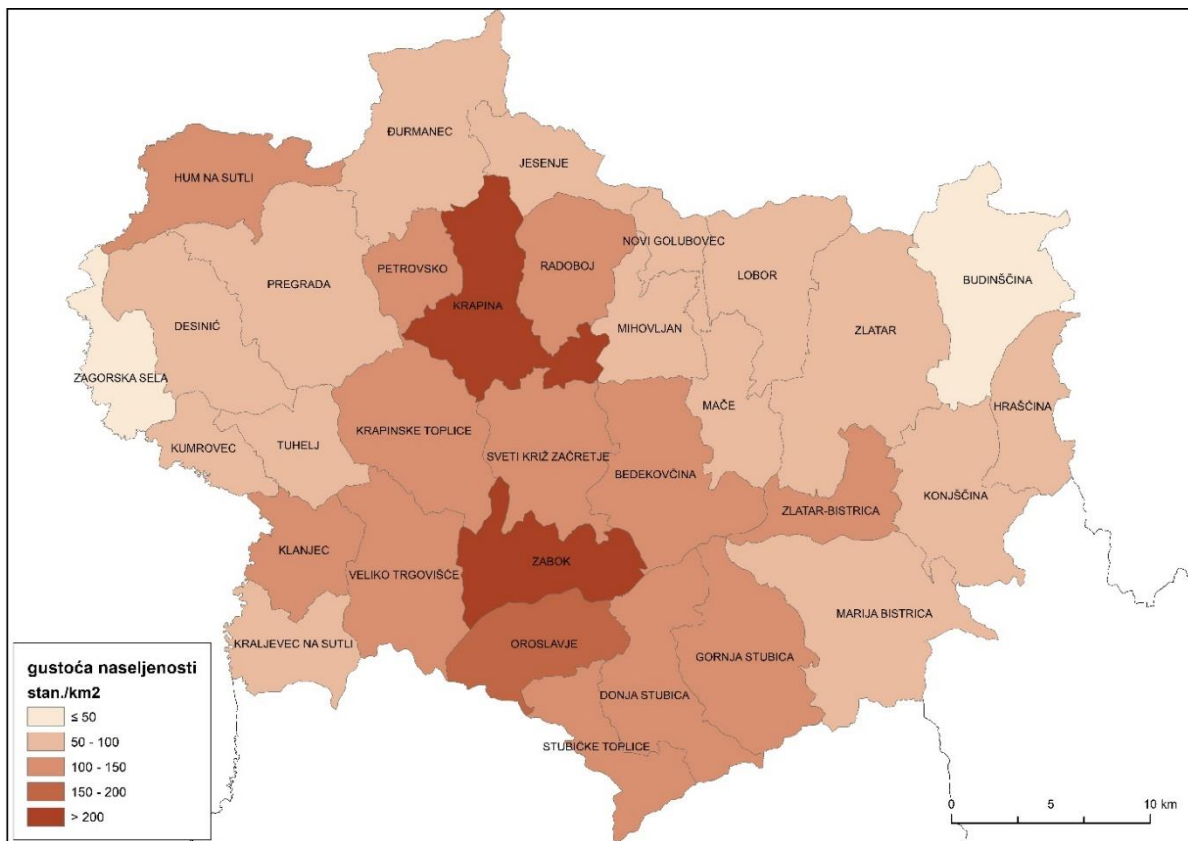

Sl. 3. Veličina i prostorni razmještaj naselja 2011. godine

Izvor: SRPJ 2005., DZS 2011a.

Krapinsko-zagorska županija ima površinu od oko 1 229 km², na kojoj se nalazi 132 892 stanovnika (Popis 2011.), iz čega proizlazi da je gustoća naseljenosti 108,13 stan./km² (sl. 4). Prosječna gustoća naseljenosti u Republici Hrvatskoj prema zadnjem popisu iznosi 75,8 stan./km², što svrstava Krapinsko-zagorsku županiju u jednu od najgušće naseljenih županija.

Najveću gustoću naseljenosti imaju Gradovi Krapina (264,2 stan./km²), Zabok (257,8 stan./km²) i Oroslavje (196,7 stan./km²). Najveću gustoću naseljenosti od općina imaju Bedekovčina (148,9 stan./km²), Sveti Križ Začretje (146,8 stan./km²) i Petrovsko (139,8 stan./km²). Najmanju gustoću naseljenosti imaju općine Zagorska Sela (39,8 stan./km²) i Budinščina (45,4 stan./km²).

Sl. 4. Gustoća naseljenosti po jedinicama lokalne samouprave Krapinsko-zagorske županije za 2011. godinu

Izvor: SRPJ 2013, DZS 2011a

3.2. Ukupno kretanje stanovništva

Ukupno kretanje stanovništva izravna je posljedica prirodnog kretanja i mehaničkog kretanja (prostorne pokretljivosti) stanovništva. Prirodno i mehaničko kretanje temeljne su odrednice razvitka stanovništva neke zemlje ili područja od interesa. Takva podjela kretanja stanovništva, potrebna je zbog razlikovanja različitih procesa koji na različite načine utječu na cjelokupni demografski razvitak (Nejašmić, 2005).

3.2.1. Popisno kretanje stanovništva

Najjednostavniji pokazatelj međupopisne promjene broja stanovnika je *međupopisna promjena broja stanovnika*, koji se izračunava:

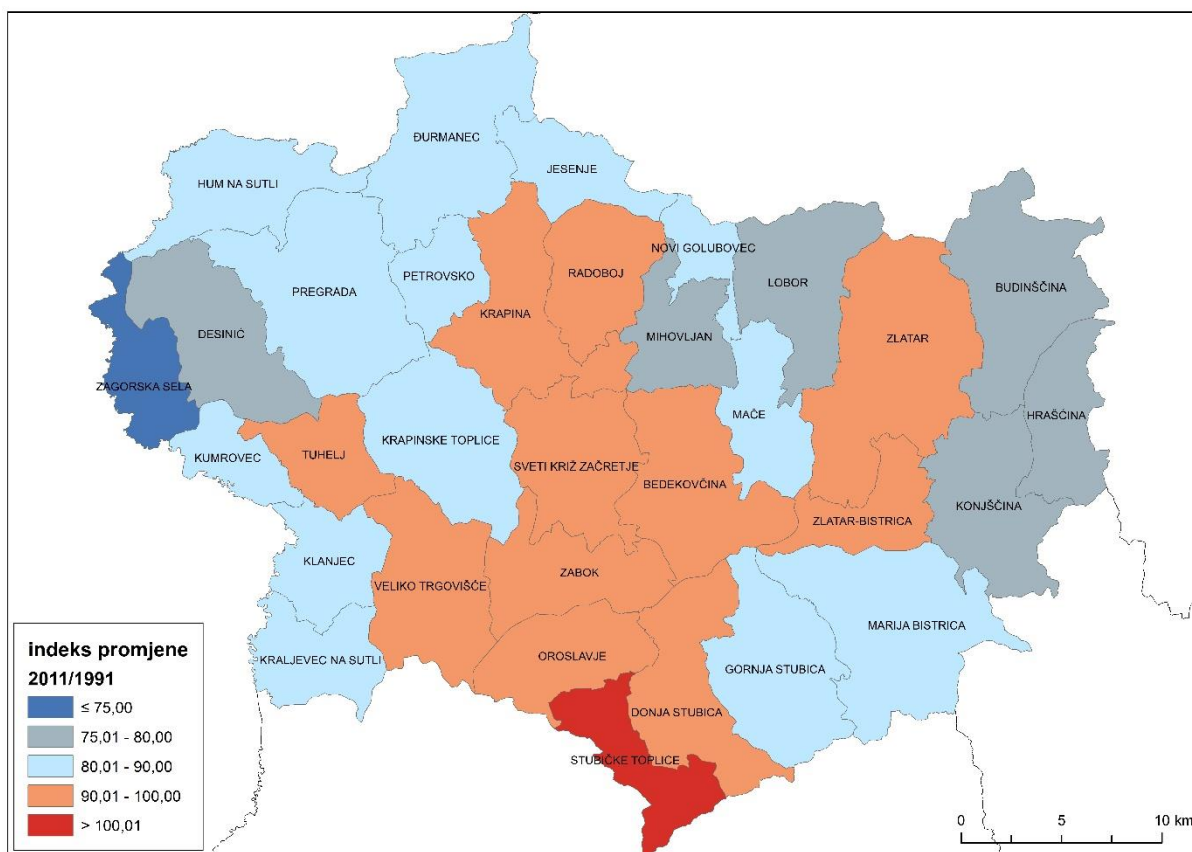
$$D = P_2 - P_1$$

Međupopisna promjena broja stanovnika je ukupni apsolutni iznos promjene broja stanovnika između dva popisa stanovnika.

Njegov nedostatak je neusporedivost, jer ne sadrži u sebi interval između popisa. Računanjem međupopisne promjene u Republici Hrvatskoj od 1953. pa do 1991., nije moguće koristiti samo međupopisnu promjenu broja stanovnika, jer je prvi popis u spomenutom intervalu bio 1953., a sljedeći 1961. tu je interval među popisima 8 godina. Sljedeći popisi bili su 1971., 1981., 1991., gdje je vremenski period između popisa 10 godina, te je zbog takve usporedivosti za te godine bolje koristiti druge pokazatelje.

Ako usporedimo brojke iz popisa 2011. i 2001. godine odmah se uočava pad broja stanovnika.

Područje interesa je male površine, stoga su i odstupanja zbog metodologije različitog definiranja *stalnog stanovništva* male, pa ćemo ih zanemariti u ovom istraživanju. U tablicu 1. upisan je broj stanovnika po općinama odnosno gradovima za godine 1991., 2001. i 2011. Od 1991. do 2001. gubitak je obilježio skoro sve općine i gradove, izuzetak su Grad Krapina, te općine Tuhelj i Zlatar Bistrica koje privremeno imaju porast broja stanovnika, no već je popisom 2011. godine utvrđen pad broja stanovnika u svim općinama i gradovima (sl 5). Krapinsko-zagorska županija je u razdoblju od 1991. do 2011. godine izgubila 15 887 stanovnika.

Sl. 5. Indeks promjene broja stanovnika od 1991. do 2011. po jedinicama lokalne samouprave u Krapinsko-zagorskoj županiji
Izvor: DZS 2011a; SRPJ 2005

Tab. 1. Broj stanovnika po gradovima i općinama za 1991., 2001. i 2011. godinu

Gradovi i općine	1991.	2001.	2011.	2001-1991	2011-2001	2011-1991
BEDEKOVČINA	8773	8482	8041	-291	-441	-732
BUDINŠČINA	3150	2793	2503	-357	-290	-647
DESINIĆ	3808	3478	2933	-330	-545	-875
DONJA STUBICA	5771	5930	5680	159	-250	-91
ĐURMANEC	4759	4481	4235	-278	-246	-524
GORNJA STUBICA	6104	5726	5284	-378	-442	-820
HRAŠČINA	2061	1826	1617	-235	-209	-444
HUM NA SUTLI	5740	5476	5060	-264	-416	-680
JESENJE	1839	1643	1560	-196	-83	-279
KLANJEC	3537	3234	2915	-303	-319	-622
KONJŠČINA	5040	4074	3790	-966	-284	-1250
KRALJEVEC NA SUTLI	1973	1815	1727	-158	-88	-246
KRAPINA	12938	12950	12480	12	-470	-458
KRAPINSKE TOPLICE	6111	5744	5367	-367	-377	-744
KUMROVEC	1914	1854	1588	-60	-266	-326
LOBOR	4028	3669	3188	-359	-481	-840
MAČE	2897	2715	2534	-182	-181	-363
MARIJA BISTRICA	7012	6612	5976	-400	-636	-1036
MIHOVLJAN	2474	2234	1938	-240	-296	-536
NOVI GOLUBOVEC	1206	1073	996	-133	-77	-210
OROSLAVJE	6576	6253	6138	-323	-115	-438
PETROVSKO	3181	3022	2656	-159	-366	-525
PREGRADA	7391	7165	6594	-226	-571	-797
RADOBOJ	3665	3513	3387	-152	-126	-278
STUBIČKE TOPLICE	2528	2752	2805	224	53	277
SVETI KRIŽ ZAČRETJE	6650	6619	6165	-31	-454	-485
TUHELJ	2161	2181	2104	20	-77	-57
VELIKO TRGOVIŠĆE	5381	5220	4945	-161	-275	-436
ZABOK	9394	9365	8994	-29	-371	-400
ZAGORSKA SELA	1332	1197	996	-135	-201	-336
ZLATAR	6715	6506	6096	-209	-410	-619
ZLATAR-BISTRICA	2670	2830	2600	160	-230	-70
Ukupno	148779	142432	132892	-6347	-9540	-15887

Izvor: DZS, 2011a.

Najnepovoljniji indeks promjene broja stanovnika, ima općina Zagorska Sela (74,7), a ukupna promjena broja stanovnika iznosi 336 stanovnika manje, nego što je to zabilježeno popisom 1991. Stagnacija stanovništva (indeks promjene od 90 do 100) obilježava općine/gradove koji su gušće naseljeni: Krapina, Zabok, Oroslavje, Veliko Trgovišće, Tuhelj, Radoboj, Sveti Križ Začretje, Bedekovčina, Zlatar Bistrica i Donja Stubica.

Jedina općina u kojoj je indeks promjene veći od 100 jesu Stubičke Toplice, one su u oba međupopisna razdoblja bilježila porast broja stanovnika. U prvom, intenzivnijem, međupopisnom razdoblju (1991.-2001.) broj stanovnika porastao je za 224, a u drugom se razdoblju (2001.-2011.) taj broj povećao za još 53 stanovnika (Tab 2).

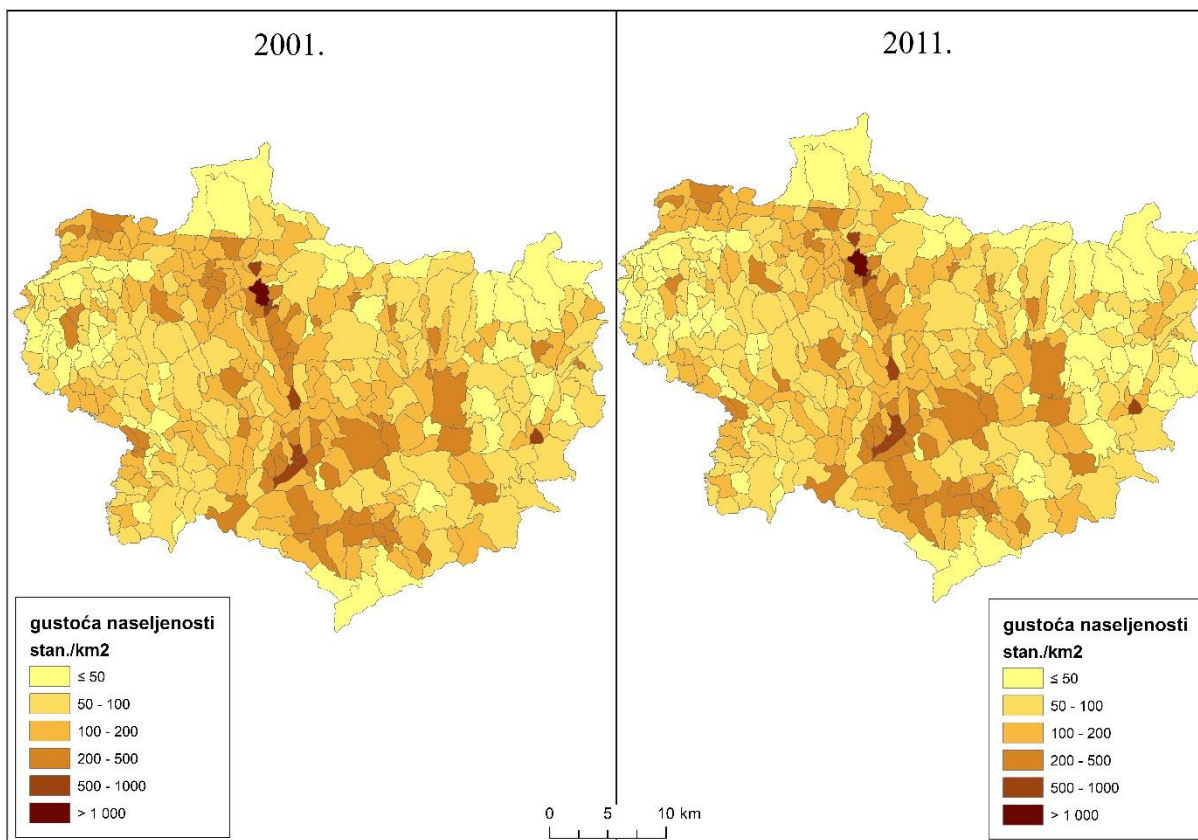
Tab. 2. Broj stanovnika i međupopisna promjena u općini Stubičke Toplice u razdoblju od 1991. do 2001.

	1991.	2001.	2011.	2011-1991
STUBIČKE TOPLICE	2528	2752	2805	277
Pila	239	210	175	-64
Sljeme	4	1	22	18
Strmec Stubički	708	753	763	55
Stubičke Toplice	1577	1788	1845	268

Izvor: DZS, 2011a.

Naselje Pila jedino je naselje u općini koje u razdoblju od 1991. do 2011. gubi stanovništvo. Sljeme je naselje nastalo 1953. godine kada je zabilježeno 53 stanovnika, od tada pa do 2001. gubi stanovnike, kada je popisana samo jedna osoba kao stanovnik, a od 2001. pa do 2011. opet bilježi porast broja stanovnika. Analizom dobne strukture pridošlog stanovništva u Stubičkim Toplicama, nameće se zaključak kako je to uglavnom stanovništvo starije životne dobi koji su se vjerojatno doselili zbog manjih dažbina, ali i blizine Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju te mogućnosti odlaska na terapije.

Gubljenje stanovništva utjecalo je na razmještaj stanovnika u prostora, što se očituje u gustoći naseljenosti po naseljima (sl.6). Najveću gustoću naseljenosti i maju naselja uz pruge i glavne prometnice, dok je najmanja gustoća naseljenosti u rubnim dijelovima Županije.

Sl. 6. Gustoća naseljenosti 2001. i 2011. godine

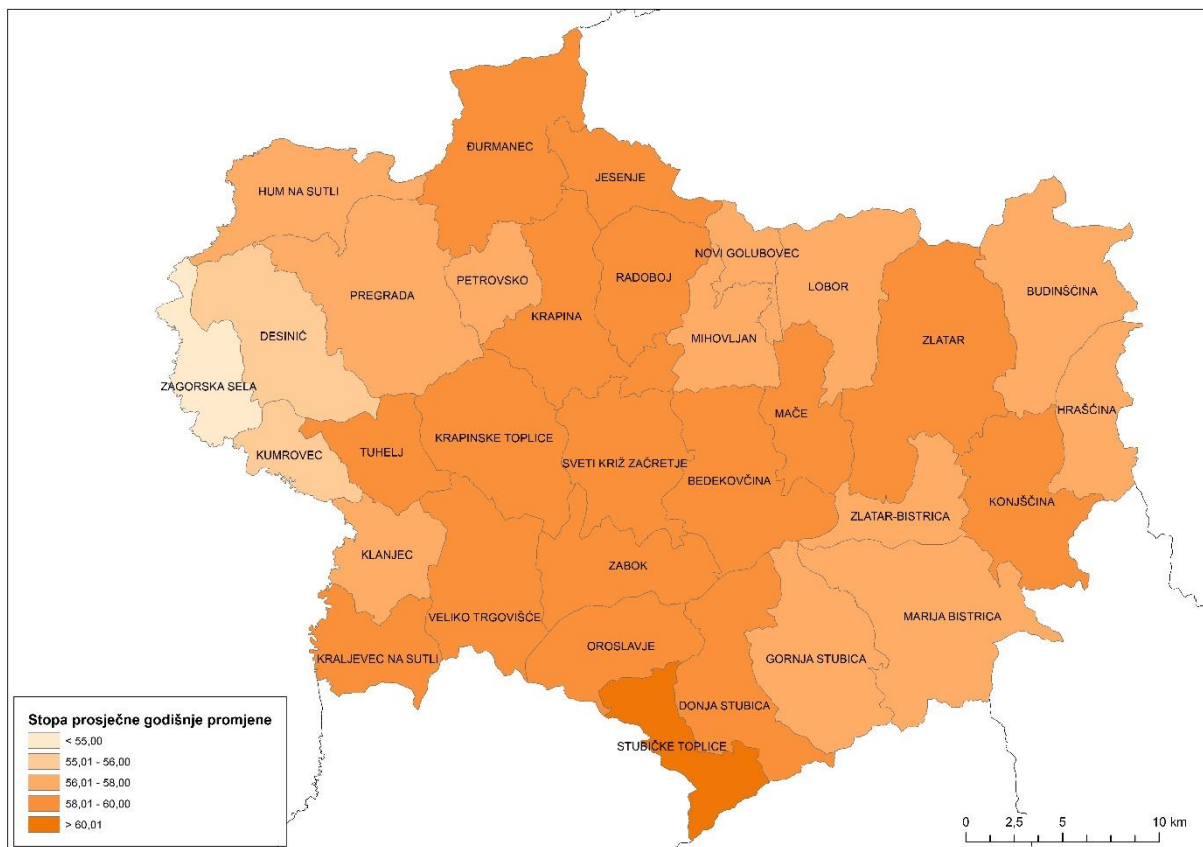
Izvor: SRPJ 2005., DZS 2011a

Promjena gustoće naseljenosti uočava se u rubnim naseljima pogotovo na prostoru općine Desinić, gdje samo naselje Desinić ima više od 500 stan./km². Ostala naselja uz granicu gube stanovništvo, do općine Hum na Sutli, čija naselja u oba popisa broje više od 100 stan./km². U središnjem, najgušće naseljenom dijelu Županije zadržala se visoka gustoća naseljenosti, osim u naselju Galovec Začretski, njegova se gustoća smanjila pa sada ima manje od 200 stan./km².

U sjevernom dijelu Županije, gustoća naseljenosti je postojano mala, a na rubnom području Grada Zlatara se počela smanjivati (Martišćina). Uz istočnu granicu smanjio se broj stanovnika na prostoru općine Hrašćina u naseljima: Vrbovo, Maretić, te naselje Pešćeno u općini Konjšćina.

Relativni pokazatelj koji će se koristiti za mjerenje promjene u broju stanovnika između dva popisa, a koji se temelji na prosječnom broju stanovnika između dva popisa je *stopa prosječne godišnje promjene* (Wertheimer-Baletić, 1999). Ona se izračunava po formuli:

$\bar{r} = \frac{\bar{R}}{P} * 100$, gdje je $\bar{R} = \frac{P_2 - P_1}{t}$, a $\bar{P} = \frac{P_1 + P_2}{2}$. Izračunava se prosječnom godišnjom promjenom u apsolutnom iznosu (\bar{R}) i prosječnim brojem stanovnika između dva popisa (\bar{P}) (sl. 7).

Sl. 7. Stopa prosječne godišnje promjene broja stanovnika

Izvor: SRPJ, DZS 2011a

Izračunatim pokazateljem dolazi se do zaključka da je u većini općina u Krapinsko-zagorskoj županiji stopa prosječne godišnje promjene u intervalu od 50 do 60. Što bi značilo da je pad broja stanovnika konstantan, i da su gotovo sve općine zahvaćene smanjenjem stanovnika. Jedino se Zagorska Sela izdvajaju kao općina s niskom stopom prosječne godišnje promjene i Stubičke Toplice kao općina sa najvećom stopom prosječne godišnje stope promjene. Zagorska Sela su izgubila 17 % svog stanovništva u promatranom međupopisnom razdoblju, dok su Stubičke Toplice zabilježile porast broja stanovnika od 2 %.

3.2.2. Prirodno kretanje stanovnika

Ukupan broj stanovnika uvjetovan je prirodnim kretanjem stanovnika (natalitet i mortalitet) i mehaničkim kretanjem. Prirodno kretanje stanovnika obilježeno je rađanjem (natalitetom) i umiranjem (mortalitetom). Prirodno kretanje uvjetovano je, osim biološkim čimbenicima, društveno-gospodarskim, kulturnim, psihološkim i drugim čimbenicima (Wertheimer-Baletić, 1999). Prirodno kretanje stanovništva najlakše se bilježi računanjem vitalnog indeksa.

Vitalni indeks se izražava kao broj živorođenih na 100 umrlih na nekom području u nekom vremenu.

Tab. 3. Vitalni indeks u Krapinsko-zagorskoj županiji u razdoblju od 2001. do 2008. godine

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
živorođeni	1227	1298	1163	1167	1228	1204	1206	1287
umrli	2051	2039	2033	1877	1905	1916	1929	2004
vitalni indeks	59,8	63,6	57,2	62,1	64,4	62,8	62,5	64,2

Izvor: DZS, 2018a

Tab. 4. Vitalni indeks u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2011. do 2018. godine

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
živorođeni	1179	1190	1152	1153	1037	1051	1068	1110
umrli	1867	1898	1882	1868	1844	1834	1845	1906
vitalni indeks	63,1	62,6	61,2	61,7	56,2	57,3	57,8	58,2

Izvor: DZS, 2018a

Vrijednosti vitalnog indeksa upućuju na nemogućnost povećanja broja stanovnika prirodnim kretanjem, jer je rođenih u svim gradovima i općinama manji od broja umrlih. Kroz godine se vrijednost vitalnog indeksa nije previše mijenjala, uvijek je u intervalu od 55 do 65, ovisno o variranju broja rođenih i umrlih.

Natalitet¹ je pozitivna sastavnica prirodnog kretanja stanovništva koja djeluje na porast stanovništva nekog područja (Wertheimer-Baletić, 1999).

¹ Natalitet je broj živorođenih u odnosu na ukupan broj stanovnika, a fertilitet je broj živorođenih u odnosu na žensko stanovništvo u fertilnoj dobi (od 15 do 49 godina)

Opća stopa rodnosti (nataliteta), a može se odnositi na ukupne stope rođenih u jednoj godini (živorođenih i mrtvorodenih), jedan je od najjednostavnijih pokazatelja učestalosti rođenja u određenom stanovništvu. Mnogo češće, a i u ovom radu, koristi se opća stopa efektivne rodnosti, te se odnosi samo na broj živorođene djece u jednoj godini (Nejašmić, 2005). Opća stopa ukupne rodnosti (u daljnjem tekstu stopa nataliteta), izračunava se prema formuli:

$$n = \frac{N}{P} * 1\ 000$$

Mortalitet je negativna komponenta prirodnog kretanja stanovništva i on djeluje na smanjivanje ukupnog broja stanovnika. Sve što se jednom rodi, raste, stari i na kraju umire i to je prirodni proces života. Mortalitet osim na broj stanovnika utječe i na promjenu biološkog sastava stanovništva, ali i otvara potrebu za pomlađivanjem stanovništva u djelatnostima, zanimanjima i strukama ljudi. Razina mortaliteta neke države značajan je pokazatelj gospodarske razvijenosti neke države. Posebno ako je broj umrle dojenčadi visok. Odrednice mortaliteta mogu se podijeliti na biološke čimbenike i gospodarske čimbenike. U biološke čimbenike prije svega ulazi starost stanovništva, budući da je razvoj medicine uvjetovao produljenje života. A u gospodarske čimbenike ulaze svi oni „vanjski“ čimbenici: higijensko-sanitarne prilike, obrazovanje stanovništva, zdravstveni uvjeti života i dr. (Wertheimer-Baletić, 1999).

Stopa smrtnosti (mortaliteta) izračunava se prema formuli: $m = \frac{M}{P} * 1000$.

Prirodna promjena komponenta je općeg kretanja stanovništva, a rezultat je razlike između broja umrlih i broja rođenih. Idealna prirodna promjena iskazuje se kao *višak* broja rođenih nad brojem umrlih, što znači da postoji obnova stanovništva, no češće je danas *višak* broja umrlih nad brojem rođenih, te tada govorimo o prirodnom padu, odnosno prirodnoj depopulaciji.

Prirodna promjena izražava se apsolutnim i/ili relativnim brojem. Najjednostavniji izračun je razlika broja živorođenih i broja umrlih, a stopa se dobije računanjem po formuli:

$$pp = \frac{Pp}{P} * 1000.$$

Pp je apsolutna prirodna promjena u određenoj godini, P je broj stanovnika sredinom godine, a može se izračunati i jednostavnije, tako da se od stope rodnosti oduzme stopa smrtnosti (kao što je računato u tablici 5).

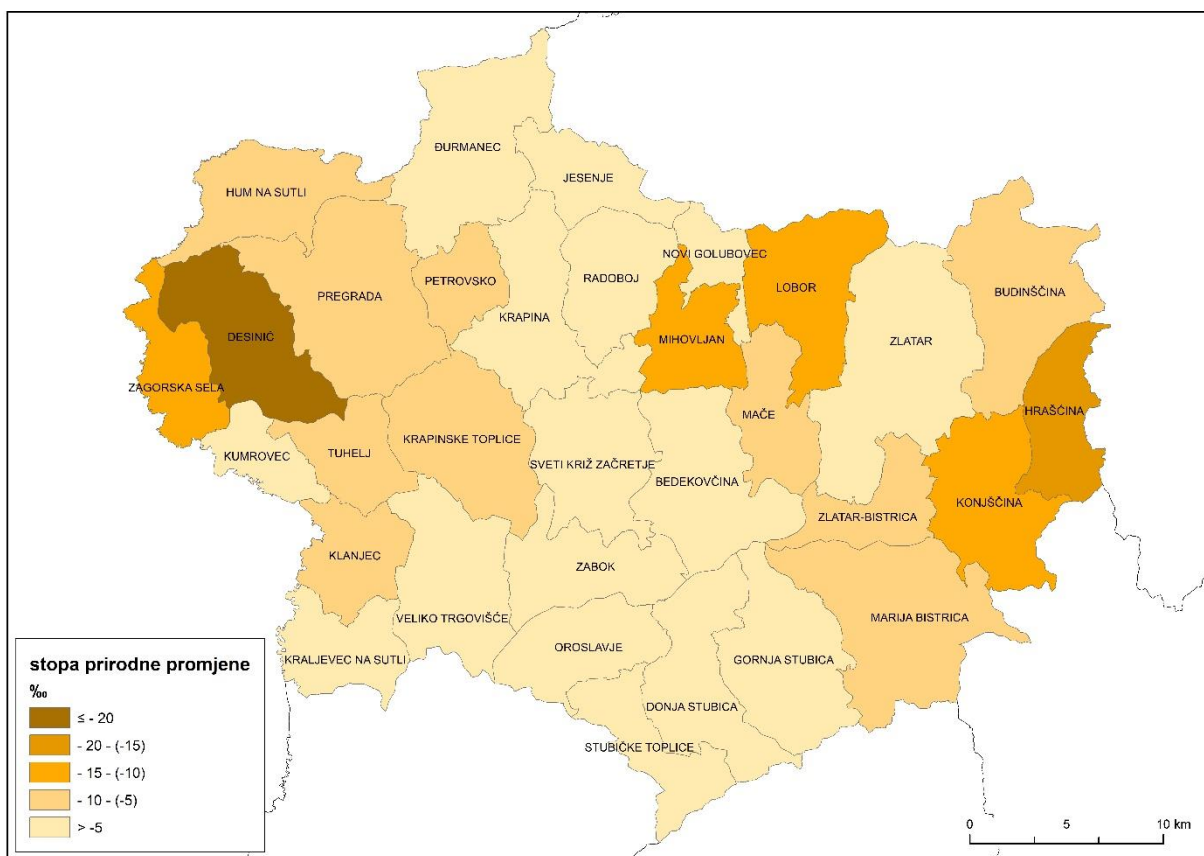
Tab. 5. Stopa nataliteta i mortaliteta za 2011. godinu na području Krapinsko-zagorske županije

	Živorodena djeca	ukupan broj umrlih	Popis 2011.	stopa nataliteta (‰)	stopa mortaliteta (‰)	prirodna promjena (‰)
Bedekovčina	86	106	8041	10,70	13,18	-2,49
Budinščina	18	36	2503	7,19	14,38	-7,19
Desinić	16	90	2933	5,46	30,69	-25,23
Donja Stubica	51	59	5680	8,98	10,39	-1,41
Đurmanec	34	34	4235	8,03	8,03	0,00
Gornja Stubica	47	63	5284	8,89	11,92	-3,03
Hrašćina	12	37	1617	7,42	22,88	-15,46
Hum na Sutli	43	70	5060	8,50	13,83	-5,34
Jesenje	18	22	1560	11,54	14,10	-2,56
Klanjec	24	46	2915	8,23	15,78	-7,55
Konjšćina	34	75	3790	8,97	19,79	-10,82
Kraljevec na Sutli	18	25	1727	10,42	14,48	-4,05
Krapina	117	154	12480	9,38	12,34	-2,96
Krapinske Toplice	54	81	5367	10,06	15,09	-5,03
Kumrovec	14	15	1588	8,82	9,45	-0,63
Lobor	25	57	3188	7,84	17,88	-10,04
Mače	19	36	2534	7,50	14,21	-6,71
Marija Bistrica	41	92	5976	6,86	15,39	-8,53
Mihovljan	13	35	1938	6,71	18,06	-11,35
Novi Golubovec	11	13	996	11,04	13,05	-2,01
Oroslavje	60	70	6138	9,78	11,40	-1,63
Petrovsko	21	38	2656	7,91	14,31	-6,40
Pregrada	62	108	6594	9,40	16,38	-6,98
Radoboj	33	42	3387	9,74	12,40	-2,66
Stubičke Toplice	17	27	2805	6,06	9,63	-3,57
Sveti Križ Začretje	62	91	6165	10,06	14,76	-4,70
Tuhelj	20	34	2104	9,51	16,16	-6,65
Veliko Trgovišće	41	63	4945	8,29	12,74	-4,45
Zabok	87	114	8994	9,67	12,68	-3,00
Zagorska Sela	12	22	996	12,05	22,09	-10,04
Zlatar	51	77	6096	8,37	12,63	-4,27

Zlatar Bistrica	18	35	2600	6,92	13,46	-6,54
ukupno	1179	1867	132892	8,872	14,049	-5,177

Izvor: DZS, 2018a

Najveće stope nataliteta 2011. godine imaju općine Jesenje (11,54 ‰), Novi Golubovec (11,04 ‰), Sveti Križ Začretje (10,06 ‰) i Zagorska Sela (12,05 ‰), dok su najveće stope mortaliteta u Desiniću (30,69 ‰), Hrašćini (22,88 ‰), Konjšćini (19,79 ‰) i Mihovljanu (18,06 ‰). Stope nataliteta i mortaliteta nije dovoljno promatrati samostalno, jer bi se u ovom slučaju zaključilo da općine sa visokom stopom nataliteta imaju prirodni prirast stanovnika. Međutim, kada se stope nataliteta i mortaliteta stave u omjer, dobije se stopa prirodne promjene. Stopa prirodne promjene pravi je pokazatelj u kojem je smjeru prirodno kretanje općine ili Grada te godine išlo. Najveći prirodni pad imaju općine Desinić (-25,23 ‰), Hrašćina (-15,46 ‰), Mihovljan (-11,35 ‰), Konjšćina (10,82 ‰) i Lobor (-10,04 ‰) (sl. 8).

Slika 8. Prirodna promjena stanovnika 2011. godine na prostoru Krapinsko-zagorske županije

Izvor: DZS 2011a, SRPJ 2013

Najveći se prirodni pad 2011. godine bilježi na krajnjem zapadu i istoku Županije. Stagnacija broja stanovnika i mali prirodni pad obilježavaju općine uz prugu Zabok – Krapina, jedino se u tom središnjem dijelu Županije izdvajaju općine Mihovljan i Lohor sa stopom prirodne promijene veće od – 10 %.

Opća stopa rodosti pokazatelj je u kojem se u omjer stavlja broj živorođene djece na tisuću stanovnika. Zbog toga je stopa rodosti pod velikim utjecajem dobnog sastava. Pouzdaniji pokazatelj za analizu rodosti jest *opća stopa fertiliteta*. Ona se izračunava stavljanjem u odnos broj živorođene djece (N) i ukupnog ženskog stanovništva u fertilnoj dobi ($P_{f(15-49)}$).

Izračunava se po formuli: $f = \frac{N}{P_{f(15-49)}} * 100$ (Nejašmić, 2005).

Udio ženskog stanovništva u fertilnoj dobi 2011.godine u Krapinsko-zagorskoj županiji iznosi 22,6 %, što je malo iznad udjela žena u fertilnoj dobi na razini cijele Hrvatske (21,6 %). Popisom 2001. utvrđeno je da se na području Krapinsko-zagorske nalazi 33 051 žena u fertilnoj dobi, što iznosi 23,2 %. Opća stopa fertiliteta 2001. godine za cijelu županiju iznosila je 37,1 ‰, deset godina kasnije (2011. godine) iznosila je 39,2 ‰. Iako je manji broj žena u fertilnoj dobi postiže se gotova jednaka stopa fertiliteta. Najveći udio žena u fertilnoj dobi 2001. godine bio je u dobi od 35 do 39 godina, a najmanji od 25 do 29 godina. Godine 2011. udio žena bio je nešto manji, dobnna skupina sa najviše žena bila je od 45 do 49 godina i ona je brojila 4 933 žena, a najmanja skupina bila je od 15 do 19 sa brojem žena od 3 754. Dobna skupina od 15 do 19 godina, je skupina koja bi tek trebala krenuti u reprodukciju. Stoga možemo zaključiti da će se stopa fertiliteta i nataliteta smanjivati sljedećih godina, što možemo i potvrditi prateći vitalnu statistiku od 2011. do 2018. godine (Tab. 4).

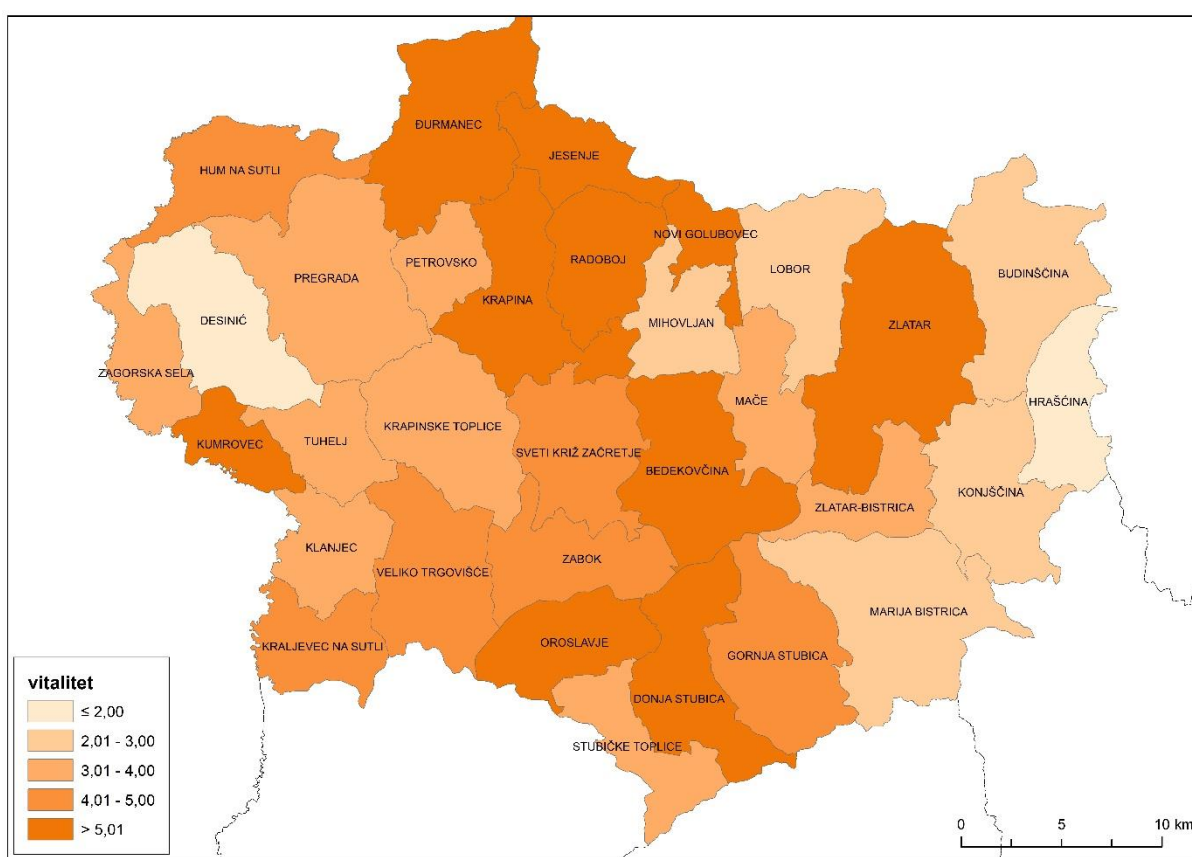
Pokazatelj koji ćemo još izračunati je živost ili vitalitet. To je složeno obilježje koje pokazuje određene sastavnice stvarne i moguće biodinamike stanovništva. Indeks vitaliteta pokazuje sintezu pokazatelja između prirodnog kretanja i dobnog sastava stanovništva.

Računa se po formuli: $I_v = \frac{f * Z_s}{m * S_s}$. Slovo f predstavlja stope fertiliteta, Zs je postotak zrelog stanovništva (dobna skupina od 20. do 39. godine života), m je opća stopa mortaliteta, Ss je postotak starog stanovništva (stanovništvo starije od 65 godina) (Nejašmić, Mišetić, 2010).

$$I_v = \frac{39,19\% * 26,02\%}{14,049\% * 17,61\%} = 4,12.$$

Indeks vitaliteta za cijelu Županiju iznosi 4,12, što znači da je stopa smrtnosti i udio starog stanovništva prevelik s obzirom na stope fertiliteta i udio zrelog stanovništva (sl. 9). Na prostoru Republike Hrvatske indeks vitaliteta prema podacima Popisa 2001. godine iznosio je 5,8 (Nejašmić, 2005).

Vrijednosti indeksa vitaliteta rezultati su većeg broja starog stanovništva i visokih stopa mortaliteta u cijeloj Županiji. Najlošije stoje općine: Desinić, Hrašćina, Mihovljan, Budinščina i Konjšćina, njih smo ionako već izdvojili kao općine s najvećim prirodnim padom. Iznad prosjeka Županije (više od 4,12) su: Zlatar, Oroslavje, Kumrovec, Novi Golubovec, Krapina, Jesenje, Đurmanec, Donja Stubica, Bedekovčina i Radoboj.

Sl. 9. Indeks vitaliteta po općinama/gradovima Krapinsko-zagorske županije za 2011. godinu

Izvor: DZS, 2011b, 2018a, SRPJ 2005

3.2.3. Prostorna pokretljivost stanovnika

Prostorna pokretljivost stanovnika obilježena je svim vrstama pokretljivosti stanovnika u određenom vremenu i prostoru. Stoga možemo prostornu pokretljivost stanovnika podijeliti na cirkulaciju i migracije. Cirkulacije su redovite, kratkotrajne, ponekad i slučajne kretnje

stanovništva koje nikada nemaju izravne namjere promjene mjesta prebivališta. Cirkulacije mogu biti dnevne, tjedne i/ili mjesečne i pri tome, osoba koja cirkulira nema namjeru ostati trajno.

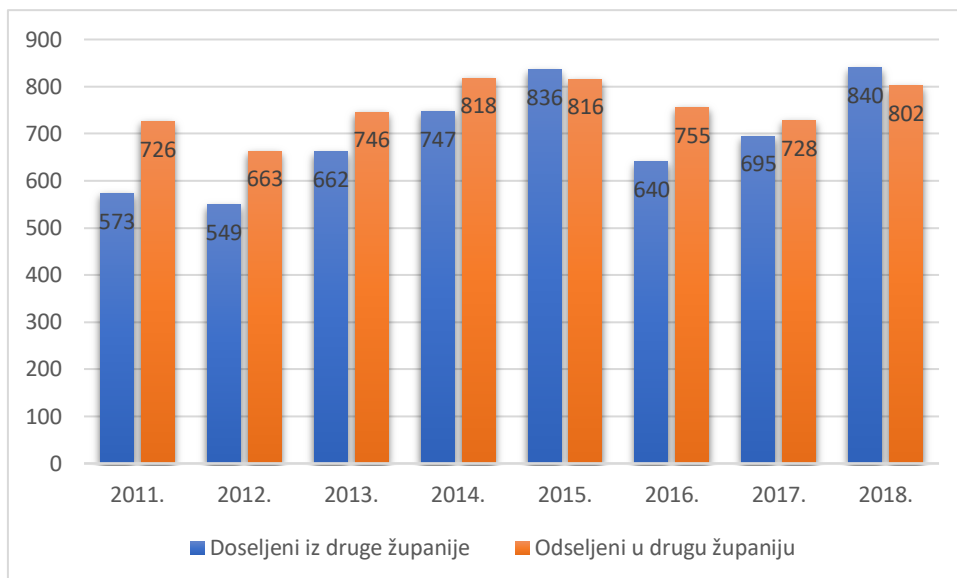
Migranti su osobe koje mijenjaju mjesto stalnog boravka bez obzira na udaljenosti. Prema prostornom obuhvatu možemo razlikovati *unutarnje migracije* i *vanjske (međunarodne) migracije*. Unutarnja migracija stanovništva podrazumijeva prostornu pokretljivost stanovništva čije se polazište i odredište nalaze unutar granica neke države. Migrant u ovom slučaju mijenja mjesto stalnog boravka, a konačna je migracija vezana uz društveno-gospodarski razvoj, posebno uz procese industrijalizacije i urbanizacije. Vanjske migracije obuhvaćaju oblik prostorne migracije čije je polazište unutar granica, a odredište je izvan granica neke države. Također, obuhvaća promjenu mjesta stalnog boravka (prebivališta) (Nejašmić, 2005).

3.2.3.1. Unutarnje migracije

Unutarnje migracije obuhvaćaju mehaničko kretanje stanovništva čije su polazište i odredište migracije unutar granica jedne države. Unutarnje migracije mogu biti: *migracije na kraće udaljenosti* tzv. lokalne migracije, gdje se stanovništvo seli iz jednog dijela općine u drugi i *migracije na veće udaljenosti*, kada se stanovništvo seli van granica općina i županija.

Unutarnje migracije usko su vezane uz društveno-gospodarske prilike neke države pa se često javlja nekoliko smjerova migracija: selo-grad, grad-selo, selo-selo i grad-grad. Unutarnje migracije na području Krapinsko-zagorske županije bile su najvećeg intenziteta 1960.-ih i 1970.-ih, kada se stanovništvo seli sa sela u općinski centar. U to su se vrijeme razvili jači centri rada: Gornja i Donja Stubica, Krapina, Zabok, Oroslavje, Zlatar, oni su tada doživjeli „populacijsko punjenje“ te su bilježili poraste broja stanovnika do 1981. godine, kada su sela počela bilježiti depopulaciju (Spevec, 2009).

U suvremenom vremenu u unutarnjim migracijama bilježi se negativna migracijska bilanca (razlika između doseljenih i odseljenih u/iz druge županije), osim 2015. i 2018. godine kada je migracijska bilanca lagano pozitivna (sl. 10).

Sl. 10. Ukupne unutarnje migracije na prostoru Krapinsko-zagorske županije od 2011. do 2018. godine

Izvor: DZS, 2018b

Tab. 6. Dospeljeno stanovništvo po općinama/Gradovima iz drugih Gradova/općina iste županije i dospeljeno stanovništvo iz drugih županija za 2011. godinu

općina/Grad	Ukupno dospeljeni 2011. godine ²	Dospeljeni iz drugoga Grada/općine iste županije		Dospeljeni iz druge županije	
		Aps.	Rel.(%)	Aps.	Rel. (%)
Bedekovčina	73	20	27,4	32	43,8
Budinščina	30	5	16,7	12	40,0
Desinić	33	9	27,3	11	33,3
Donja Stubica	74	32	43,2	27	36,5
Đurmanec	23	8	34,8	6	26,1
Gornja Stubica	59	18	30,5	20	33,9
Hrašćina	15	1	6,7	11	73,3
Hum na Sutli	65	25	38,5	8	12,3
Jesenje	7	4	57,1	3	42,9
Klanjec	76	26	34,2	29	38,2
Konjščina	51	14	27,5	13	25,5
Kraljevec na Sutli	19	2	10,5	15	78,9
Krapina	135	64	47,4	32	23,7
Krapinske Toplice	69	17	24,6	25	36,2
Kumrovec	12	7	58,3	3	25,0
Lobor	28	7	25,0	11	39,3
Mače	25	12	48,0	7	28,0
Marija Bistrica	68	18	26,5	34	50,0

² Ukupan broj dospeljenih 2011. godine zbroj je unutarnjih i vanjskih migracija.

Mihovljan	32	21	65,6	10	31,3
Novi Golubovec	18	11	61,1	4	22,2
Oroslavje	108	51	47,2	40	37,0
Petrovsko	16	11	68,8	1	6,3
Pregrada	83	32	38,6	21	25,3
Radoboj	44	27	61,4	10	22,7
Stubičke Toplice	85	25	29,4	51	60,0
Sveti Križ Začretje	64	30	46,9	20	31,3
Tuhelj	39	6	15,4	24	61,5
Veliko Trgovišće	79	33	41,8	26	32,9
Zabok	145	64	44,1	37	25,5
Zagorska Sela	17	8	47,1	7	41,2
Zlatar	99	52	52,5	20	20,2
Zlatar-Bistrica	26	20	76,9	3	11,5
KRAPINSKO- ZAGORSKA ŽUPANIJA	1717	680	39,6	573	33,4

Izvor: DZS, 2018b

Najveći broj doseljenih iz drugog Grada/općine iste županije bio je 2011. godine u Krapini, Zaboku i Zlataru, a najveći je broj doseljenika iz drugih županija u Oroslavju, Stubičkim Toplicama i Zaboku.

Međutim, osim unutarnjih imigracija postoje i unutarnje emigracije, odnosno odseljavanje stanovništva u druge općine/gradove unutar županije i odseljavanje stanovništva u druge županije unutar granica Republike Hrvatske (tab.7).

Tab. 7. Odseljeno stanovništvo sa prostora općina/gradova unutar granica Republike Hrvatske 2011. godine

općina/grad	Ukupno odseljeni	Odseljeni u drugi grad/općinu iste županije		Odseljeni u drugu županiju	
		Aps.	Rel.(%)	Aps.	Rel.(%)
Bedekovčina	86	32	37,2	34	39,5
Budinščina	42	7	16,7	22	52,4
Desinić	45	12	26,7	22	48,9
Donja Stubica	83	32	38,6	33	39,8
Đurmanec	55	32	58,2	11	20,0
Gornja Stubica	68	23	33,8	26	38,2
Hrašćina	26	6	23,1	17	65,4
Hum na Sutli	62	21	33,9	15	24,2
Jesenje	12	4	33,3	8	66,7
Klanjec	80	18	22,5	42	52,5
Konjščina	78	15	19,2	37	47,4

Kraljevec na Sutli	30	2	6,7	26	86,7
Krapina	115	46	40,0	33	28,7
Krapinske Toplice	77	19	24,7	31	40,3
Kumrovec	23	11	47,8	11	47,8
Lobor	44	12	27,3	23	52,3
Mače	21	11	52,4	7	33,3
Marija Bistrica	75	16	21,3	41	54,7
Mihovljan	32	22	68,8	9	28,1
Novi Golubovec	17	6	35,3	8	47,1
Oroslavje	101	40	39,6	46	45,5
Petrovsko	29	19	65,5	6	20,7
Pregrada	90	39	43,3	22	24,4
Radoboj	42	24	57,1	11	26,2
Stubičke Toplice	48	22	45,8	22	45,8
Sveti Križ Začretje	89	43	48,3	30	33,7
Tuhelj	39	10	25,6	24	61,5
Veliko Trgovišće	81	35	43,2	30	37,0
Zabok	114	46	40,4	33	28,9
Zagorska Sela	12	2	16,7	6	50,0
Zlatar	79	29	36,7	25	31,6
Zlatar-Bistrica	42	24	57,1	15	35,7
KRAPINSKO-ZAGORSKA	1837	680	37,0	726	39,5

Izvor: DZS; 2018b

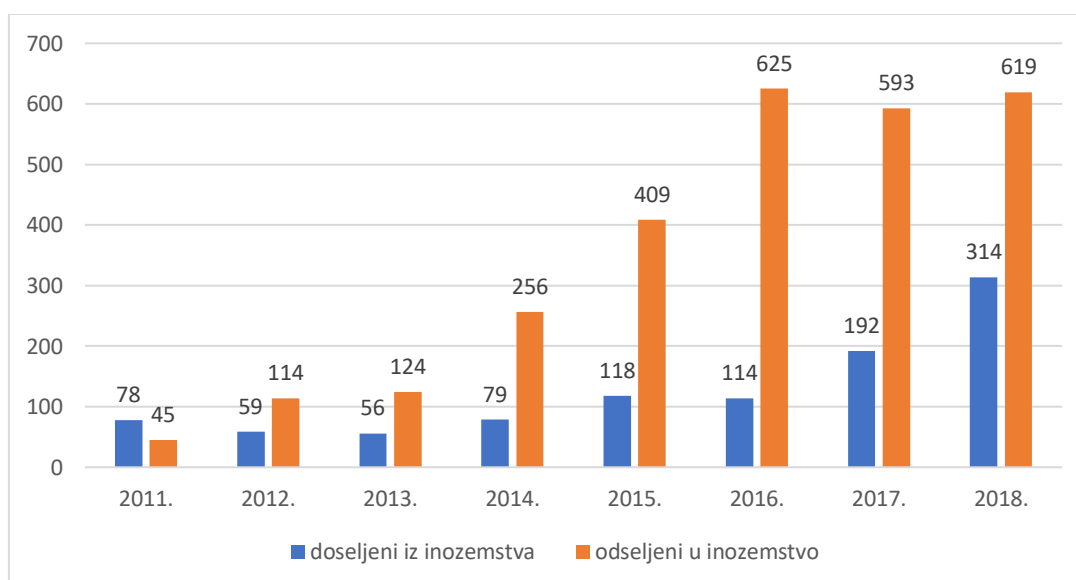
Najveći broj odseljenog stanovništva unutar granica općine/Grada imaju Gradovi: Oroslavje, Krapina, Zabok, a najveći broj odseljenih stanovnika u druge županije imaju: Oroslavje, Marija Bistrica i Klanjec te Bedekovčina, Donja Stubica i Zabok.

Osobe koje su migrirale unutar granica jedne općine ili Grada unutar županije, nisu osobe koje su emigrirale iz županije te su obuhvaćene i popisom stanovnika po županijama. Zanimljivo bi bilo promatrati u kojem smjeru idu unutarnje migracije, koje stanovništvo kamo seli, međutim u Hrvatskoj ne postoji registar migracija koji bi sadržavao više informacija nego što je sada dostupno. Iz toga je razloga analiza unutarnjih, ali i vanjskih migracija, dosta štura i ne daje odgovore na pitanja tko, kamo, zašto.

3.2.3.2.. Vanjske migracije

Već smo definirali vanjske migracije, ali vrijedi napomenuti još jednom da su vanjske migracije one migracije koje se odvijaju van granica neke države, u ovom slučaju Republike Hrvatske. Današnje vanjske migracije razlikuju se od povijesnih zbog razloga migriranja. Danas se ne emigrira u tuđinu zbog ratovanja (iako imamo takav primjer u Hrvatskoj u bližoj povijesti), ili zbog kolonizacija ili velikih seobi naroda, već se danas na migriranje van granica države ljudi odlučuju zbog potrage za boljim životnim standardom, ili zbog nezadovoljstva trenutnom društveno-gospodarskom situacijom u državi i slično.

Budući da se rad bavi analizom stanovništva Krapinsko-zagorske županije, zanemarit ćemo razloge seljenja i prostor u koji ljudi sele te ćemo dati jasnu sliku koliko je ljudi napustilo prostor Krapinsko-zagorske županije. Broj inozemnih migranata je u porastu od 2011. godine. Veći je broj odseljenog stanovništva, nego doseljenog od 2011. godine (sl. 11).

Sl. 11: Broj migranata u inozemstvo, odnosno iz inozemstva u Krapinsko-zagorsku županiju, po godinama od 2011. do 2018.

Izvor: DZS, 2018b

Broj emigranata se od 2013. počeo naglo povećavati pa je 2016. godine u inozemstvo otišlo 625 osoba sa područja Krapinsko-zagorske županije. Tako visoka brojka se nastavlja i u iduće dvije godine. Zanimljivo je da se broj doseljenih iz inozemstva također počeo povećavati nakon 2013. godine. Zadnje promatrane godine, 2018., uselilo je gotovo 50% od iseljenih te godine. Ovi brojevi navode na pretpostavku da se određeni broj ljudi vraća iz

inozemstva (oni koji se nisu snašli u novoj državi, oni koji su otišli samo kratko na rad i sl.) te se ovako visok broj doseljenih može tumačiti na taj način.

Broj unutarnjih migranata veći je u Gradovima, nego po općinama, iako općina Bedekovčina ne zaostaje puno za gradovima. U tablici 8. razmotrit ćemo koja općina ili Grad ima najveći broj vanjskih migracija (izraženi u apsolutnom broju). Broj emigranata 2011. godine po općinama/Gradovima jest mali, neke od općina nisu imale ni jednog iseljenog. Bilježe se neznatni brojevi iseljenih i useljenih, ali takav trend prestaje ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju.

Nakon ulaska 2013. godine, broj migranata u vanjskim migracijama naglo je porastao, što se moglo i predvidjeti s obzirom na slične situacije u državama koje su ušle u Uniju prije nas (Poljska, Češka, Rumunjska).

Tab. 8 Broj migranata u vanjskoj migraciji po općinama/gradovima za 2011. i 2018. godinu

općina/grad	2011.		2018.	
	Doseljeni iz inozemstva	Odseljeni u inozemstvo	Doseljeni iz inozemstva	Odseljeni u inozemstvo
KRAPINSKO-ZAGORSKA	78	45	314	619
Bedekovčina	2	1	6	24
Budinščina	0	0	8	8
Desinić	3	1	3	16
Donja Stubica	1	4	5	41
Đurmanec	1	4	7	12
Gornja Stubica	2	0	7	27
Hrašćina	0	0	6	4
Hum na Sutli	11	5	47	52
Jesenje	0	0	6	13
Klanjec	1	0	3	11
Konjšćina	1	3	9	14
Kraljevec na Sutli	0	0	3	0
Krapina	4	1	26	78
Krapinske Toplice	3	3	7	21
Kumrovec	1	0	3	2

Lobor	2	1	4	26
Mače	4	1	4	12
Marija Bistrica	1	3	14	28
Mihovljan	0	0	10	5
Novi Golubovec	0	0	1	2
Oroslavje	2	0	15	45
Petrovsko	0	0	4	9
Pregrada	3	2	18	25
Radoboj	0	0	1	3
Stubičke Toplice	6	1	2	16
Sveti Križ Začretje	2	4	3	13
Tuhelj	4	0	22	5
Veliko Trgovišće	6	2	9	24
Zabok	12	3	16	43
Zagorska Sela	0	2	13	0
Zlatar	6	4	29	29
Zlatar-Bistrica	0	0	3	11

Izvor: DZS, 2018b

Nakon 2013. godine Županija gubi stanovništvo vanjskom migracijom više nego ranijih godina, međutim porastao je broj imigracija na područje Županija, stoga migracijska bilanca nije velika. Ona je za 2018. godinu iznosila 305 stanovnika manje, a godinu ranije 401 stanovnik manje, stoga se možemo nadati da će se migracijska bilanca nastaviti smanjivati i da će na kraju postati pozitivna.

3.2.4. Opće kretanje stanovništva

Iz dosadašnje analize dobili smo različite rezultate i zaključke, kako stoji koja općina ili Grad. Za bolje razumijevanje značajki stanovništva nužni su složeniji pokazatelji koji nam daju detaljniju i jasniju sliku određenog prostora. Tipovi općeg kretanja stanovništva (Tab. 9) pokazuju odnos prirodne promijene i migracije u nekom razdoblju. Na temelju migracijske bilance određuje se je li neki prostor emigracijskog ili imigracijskog obilježja (Nejašmić, 2005).

Postoje 2 tipa sa 4 podtipova: EMIGRACIJSKI (emigracija, depopulacija, izrazita depopulacija, izumiranje) i IMIGRACIJSKI (porast imigracijom, obnova imigracijom, slaba obnova imigracijom i vrlo slaba obnova imigracijom). Izračunava se prema formuli:

$r = \left(\frac{N-M}{P}\right) + \left(\frac{I-E}{P}\right) * 1000$, gdje je P ukupno stanovništvo, (N-M)/P je stopa prirodnog priraštaja, a I-E/P je migracijska bilanca (Friganović, 1987).

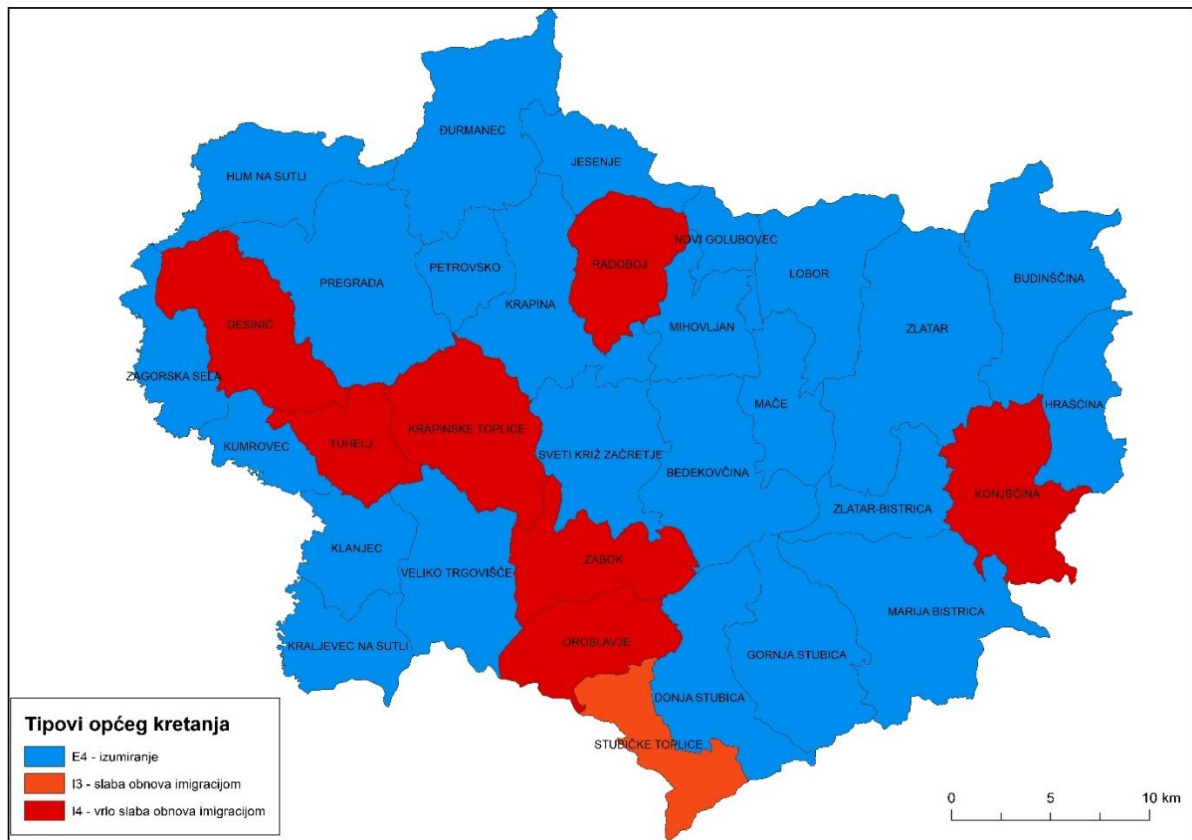
Tab. 9. Opće kretanje stanovništva po općinama/gradovima i na prostoru cijele Krapinsko-zagorske županije

Općina/grad	Popis		Prirodna promjena		Migracije		Popisno kretanje		Opći tip kretanja
	2001.	2011.	Aps.	Rel.	Aps.	Rel.	Aps.	Rel.	
Bedekovčina	8482	8041	-330	-4,1	-111	-1,4	-441	-5,5	E4
Budinščina	2793	2503	-252	-10,1	-38	-1,5	-290	-11,6	E4
Desinić	3478	2933	-598	-20,4	53	1,8	-545	-18,6	I4
Donja Stubica	5930	5680	-153	-2,7	-97	-1,7	-250	-4,4	E4
Durmanec	4481	4235	-137	-3,2	-109	-2,6	-246	-5,8	E4
Gornja Stubica	5726	5284	-170	-3,2	-272	-5,1	-442	-8,4	E4
Hrašćina	1826	1617	-149	-9,2	-60	-3,7	-209	-12,9	E4
Hum na Sutli	5476	5060	-264	-5,2	-159	-3,1	-416	-8,2	E4
Jesenje	1643	1560	-79	-5,1	-4	-0,3	-83	-5,3	E4
Klanjec	3234	2915	-208	-7,1	-111	-3,8	-319	-10,9	E4
Konjščina	4074	3790	-335	-8,8	51	1,3	-284	-7,5	I4
Kraljevec na Sutli	1815	1727	-39	-2,3	-49	-2,8	-88	-5,1	E4
Krapina	12950	12480	-293	-2,3	-177	-1,4	-470	-3,8	E4
Krapinske Toplice	5744	5367	-508	-9,5	131	2,4	-377	-7,0	I4
Kumrovec	1854	1588	-117	-7,4	-149	-9,4	-266	-16,8	E4
Lobor	3669	3188	-448	-14,1	-33	-1,0	-481	-15,1	E4
Mače	2715	2534	-152	-6,0	-29	-1,1	-181	-7,1	E4
Marija Bistrica	6612	5976	-456	-7,6	-180	-3,0	-636	-10,6	E4
Mihovljan	2234	1938	-168	-8,7	-128	-6,6	-296	-15,3	E4
Novi Golubovec	1073	996	-66	-6,6	-11	-1,1	-77	-7,7	E4
Oroslavje	6253	6138	-247	-4,0	132	2,2	-115	-1,9	I4
Petrovsko	3022	2656	-246	-9,3	-120	-4,5	-366	-13,8	E4
Pregrada	7165	6594	-448	-6,8	-123	-1,9	-571	-8,7	E4
Radoboj	3513	3387	-135	-4,0	9	0,3	-126	-3,7	I4
Stubičke Toplice	2752	2805	-135	-4,8	82	2,9	53	1,9	I3

Sveti Križ Začretje	6619	6165	-339	-5,5	-115	-1,9	-454	-7,4	E4
Tuhelj	2181	2104	-241	-11,5	164	7,8	-77	-3,7	I4
Veliko Trgovišće	5220	4945	-228	-4,6	-47	-1,0	-275	-5,6	E4
Zabok	9365	8994	-395	-4,4	24	0,3	-371	-4,1	I4
Zagorska Sela	1197	996	-107	-10,7	-94	-9,4	-201	-20,2	E4
Zlatar	6506	6096	-363	-6,0	-47	-0,8	-410	-6,7	E4
Zlatar- Bistrica	2830	2600	-96	-3,7	-134	-5,2	-230	-8,8	E4
Krapinsko- zagorska	142432	132892	-688	-0,5	-8852	-6,7	-9540	-7,2	E4

Izvor: DZS, 2011a, 2018b

Prostor Županije pripada emigracijskom tipu općeg kretanja stanovništva, tip E_4 , obilježen je negativnim prirodnim kretanjem, popisom je ustanovljeno manje stanovnika, a stopa prirodne promijene je manja od stope popisom ustanovljenog smanjenja. Većina općina i Gradova pripada tome tipu, osim: Zaboka, Tuhlja, Radoboja, Oroslavja, Krapinskih Toplica, Konjšćine i Desinića koji imaju imigracijski tip kretanja, I_4 , vrlo slaba obnova imigracijom (sl. 12). Takvo opće kretanje stanovništva karakterizira negativno prirodno kretanje, negativno kretanje utvrđeno popisom, stopa popisom ustanovljenog kretanja manja je od stope prirodnog kretanja. Stubičke Toplice koje su jedine zabilježile popisom porast broja stanovnika imaju tip općeg kretanja I_3 , slaba regeneracija imigracijom.

Sl. 12. Opći tipovi kretanja stanovništva Krapinsko-zagorske županije po općinama od 2001. do 2011. godine

Izvor: DZS 2011a, 2018b, SRPJ 2005.

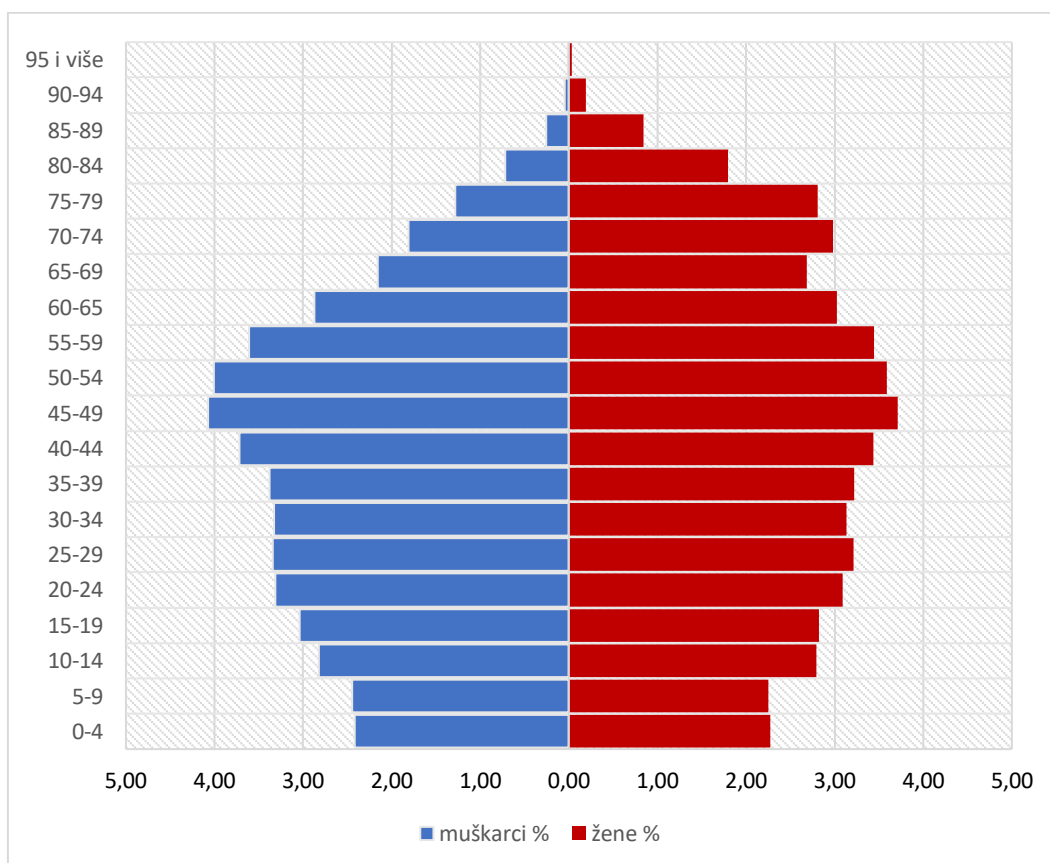
3.2.5. Osnovne demografske strukture

Stanovništvo nije homogen skup ljudi istih obilježja već se oni razlikuju po dobi, spolu i društveno-ekonomskom razvoju. Iz samog pojma demografskoj razvoja proizlazi da su promijene u strukturama stanovništva prema spolu, dobi te gospodarskim i drugim obilježjima osnovna odrednica prirodnog kretanja stanovništva, jer posebno ekonomsko-socijalne odrednice, utječu na natalitet i mortalitet u nekom društvu. Upravo se zbog toga skup stanovništva razlaže na strukture stanovništva jer svaka jedinka sudjeluje u nekoj od strukturi sa svojim obilježjima te na taj način, posredno ili neposredno, utječe na daljnji razvoj stanovništva. Struktura stanovništva ustvari označava razdiobu broja pojedinaca prema modalitetima određenog obilježja. U daljnjem će se radu razložiti stanovništvo prema osnovnim strukturama stanovništva: dobu i spolu, ekonomskoj i socijalnoj strukturi te ostalim strukturama stanovništva (Nejašmić, 2005).

3.2.5.1. Dobno – spolna struktura

Sastav stanovništva prema spolu i dobi je biološka struktura stanovništva, što ne znači da je izvan utjecaja društveno-gospodarskih čimbenika. Dobno-spolni sastav stanovništva važan je za budući razvoj nekog prostora budući da iz njega proizlaze ključni kontingenti stanovništva: fertilni kontingent i radni kontingent.

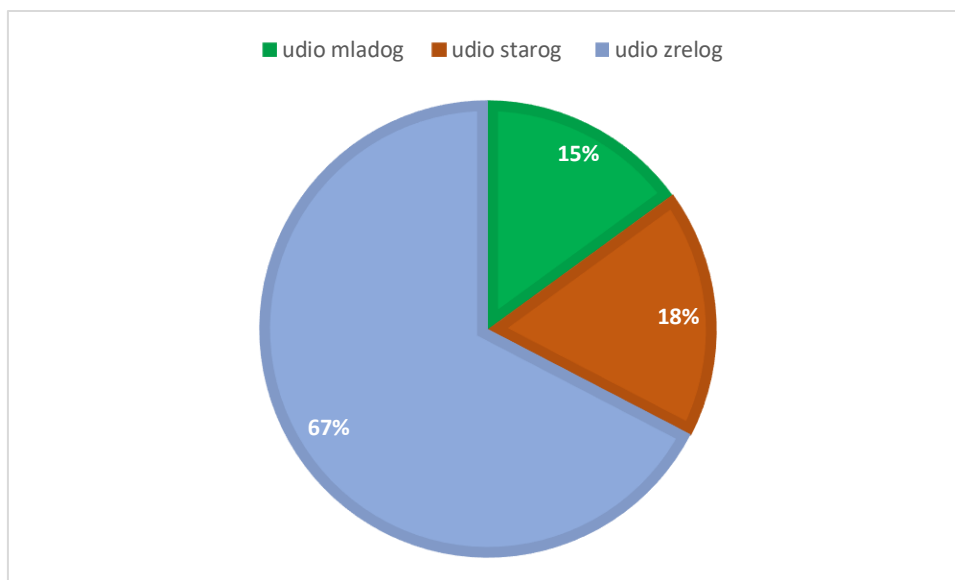
Sastav stanovništva prema dobi (sl. 13) izravno utječe na daljnji razvoj stanovništva, budući da prostor koji ima veći broj dobne skupine od 0 do 14 godina, imat će u budućnosti i veći porast broja stanovništva; dakle područja s većim prirodnim porastom imat će u budućnosti veći prirodni porast. Također, kretanje buduće stope rodnosti uvelike ovisi o veličini ženskog kontingenta, dakle prostor s većim udjelom mlađeg dobnog sastava fertilnog kontingenta imat će u budućnosti veću stopu rodnosti (Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić, 1992).

Sl. 13. Dobno-spolna struktura stanovništva u Krapinsko-zagorskoj županiji prema Popisu 2011. godine
Izvor: 2011a

Na slici možemo primijetiti mali udio mladog (0-14 godina) stanovništva, a veći udio starijeg zrelog stanovništva (40-55 godina). Takvu dobno-spolnu strukturu označava niska stopa rodnosti i smrtnosti, dolazi do negativne prirodne promjene. Na prostoru Županije

prevladava staro ili kontraktivno stanovništvo. Da bismo bili sigurni, koji tip stanovništva obilježava prostor Županije izračunat ćemo udio starih osoba (65 i više godina) te udio mladog stanovništva (do 14 godina) (sl. 14).

Sl. 14. Udio stanovništva prema dobi na prostoru Krapinsko-zagorske županije za 2011. godinu

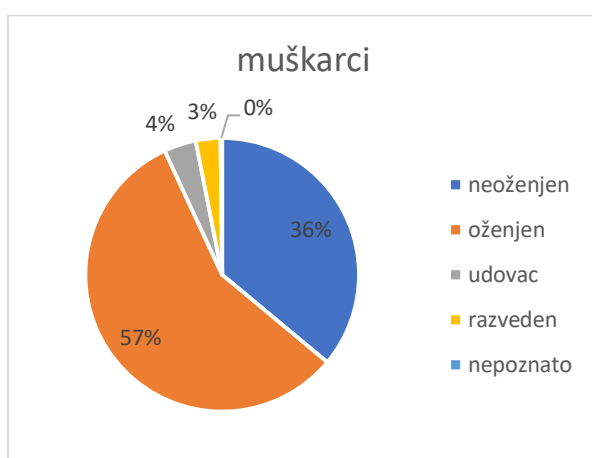
Izvor: DZS, 2011a

Udio zrelog stanovništva je najveći, dok je 18 % starog stanovništva, što Krapinsko-zagorsku županiju svrstava u županiju sa izrazito starom populacijom. Zbog velikog udjela starog stanovništva na prostoru Županije stanovništvo karakterizira demografska starost. Dakle, prema klasifikaciji E. Rosseta, Krapinsko-zagorska županija nalazi se u grupi starih društava.

Udio muškaraca gotovo je jednak udjelu žena po svim dobnim skupinama do skupine 45-49 i 50-54 kada je za nekoliko postotaka udio muškaraca veći, što upućuje na veću stopu smrtnosti žena u tim dobnim skupinama i/ili iseljavanje žena. Međutim nakon 70 godina udio muškaraca znatno se smanjuje, a udio žena iznosi oko 2 %, što potvrđuje postojanje diferencijalnog mortaliteta.

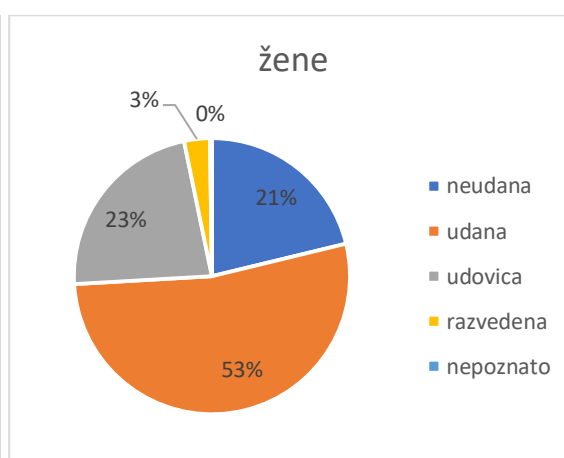
Udio muškaraca i žena na nekom području djeluje na broj sklopljenih brakova (na stopu nupcijaliteta) i tako izravno utječu na stopu fertiliteta. Manji broj muškaraca i žena u tzv. fertilnoj i ženidbenoj dobi izravno utječu na stope fertiliteta, jer se najveći broj djece ipak rađa u brakovima. Na taj način poremećaji u stopama nupcijaliteta utječu na poremećaje u stopama fertiliteta (Wertheimer-Baletić, 1999).

U nastavku ćemo analizirati broj muškaraca i žena prema bračnom statusu. Na području Krapinsko-zagorske županije u dobi od 15 godina do 65 godina ukupno ima 112 950 muškaraca i žena, recimo da je najčešće stupanje u brak iznad 19 a ispod 40 godina. Ako od ukupnog broja stanovnika starijih od 15 godina, oduzmemo stanovništvo koje se nalazi van dobne skupine najčešćeg stupanja u brak (izvan dobni skupina od 19 do 40 godina) ostaje nam samo 30,6 % populacije (odnosno 34 583 stanovnika) koje može stupiti u brak i sudjelovati u reprodukciji. Stopa fertiliteta je 39,19 %, a njezino računanje uključuje i stanovništvo starije od 40 godina. Iz analize udjela muškaraca i žena prema bračnom statusu dobit ćemo pokazatelj koliko su stope fertiliteta realne (sl. 15a i 15b).

Sl. 15a. Udio muškaraca starijih od 15 godina prema bračnom stanju 2011. godine

Izvor: DZS, 2011f

Sl. 15b. Udio žena starijih od 15 godina prema bračnom stanju 2011. godine

Iz analize proizlazi da je veći broj oženjenih muškaraca nego udatih žena, ali je i udio neoženjenih muškaraca veći nego neudatih žena. Ova struktura stanovništva je zanimljiva za analizu jer je ukupan broj muškaraca za 4000 manji od broja žena, a ta se razlika stvorila zbog diferencijalnog mortaliteta, te tada proizlazi da je veći broj muškaraca u braku. Broj muškaraca u braku je 31 057, a žena 30 937, neoženjenih je 19 623, a neudatih žena 12 411. A ovo možemo potkrijepiti činjenicom diferencijalnog nataliteta, koji nam kazuje da se prirodno rađa manje djevojčica nego dječaka. Da bismo povećali natalitet, ovih 36 % muškaraca i 21 % žena koji nisu u braku morali bi biti u braku, jer rečeno je, veći se broj djece rađa u braku. Najveći broj neoženjenih muškaraca je u dobi od 20 do 24 godina, iako je i u kasnijem razdoblju (stariji od 25, a mlađi od 50) vrlo visok (čak iznad 1000 do 50

godine), a najveći broj neudatih žena je u dobi od 15 do 19, također je vrlo visok i u kasnijim razdobljima, međutim nakon 30te godine broj neudanih žena je manji od 1000. Na stupanje u brak mladi se odlučuju sve kasnije, što naravno utječe i na broj djece koje planiraju i mogu imati.

3.2.5.2. Ekonomska i socijalna struktura

Kada se govori o ekonomskoj strukturi stanovništva, tu se najprije definira stanovništvo po dva kriterija: ekonomski aktivno i neaktivno stanovništvo. U aktivno stanovništvo ulaze: sve zaposlene osobe (koje rade puno radno vrijeme, pola radnog vremena i manje od polovice radnog vremena), sve osobe koje obavljaju neko zanimanje, ali nisu u stalnom radnom odnosu i nezaposlene osobe u određenom razdoblju (nezaposleni koji su bili zaposleni i nezaposleni koji prvi put traže zaposlenje). Neaktivno stanovništvo su osobe koje imaju samostalan izvor prihoda (umirovljenici, studenti ili učenici koji primaju stipendiju, ostale osobe koje ne rade niti traže posao) i gospodarski ovisne osobe (djeca do navršene 15 godine, kućanice, osobe koje se pripremaju za obavljanje zanimanja, a školuju se na teret roditelja ili rodbine, i osobe nesposobne za rad, bolesne osobe) (Nejašmić,2005).

U prošlom smo poglavlju odredili da se u Krapinsko-zagorskoj županiji nalazi 67 % zrelog stanovništva, od čega je 49 % aktivnog, a 51 % ekonomsko neaktivno stanovništvo gdje su uvršteni umirovljenici, kućanice, studenti odnosno učenici i ostalo neaktivno stanovništvo.

Dakle od 49 % aktivnog stanovništva, samo je 43 % zaposleno, 6 % je nezaposleno, od tih 6 % je samo 0,99 % onih koji zaposlenje traže prvi puta. Od 51 % neaktivnog stanovništva 30 % čine umirovljenici. Učenici i studenti čine samo 8 %. Oni će kroz koju godinu postati aktivno stanovništvo, no neće biti prevelikog rasta radnog kontingenta, budući da je mladog stanovništva u ukupnom stanovništvu Krapinsko-zagorske županije samo 15 %.

Da bi se točno znalo kolika je iskorištenost radnog kontingenta, izračunat će se *stopa iskorištenosti radnog kontinenta*:

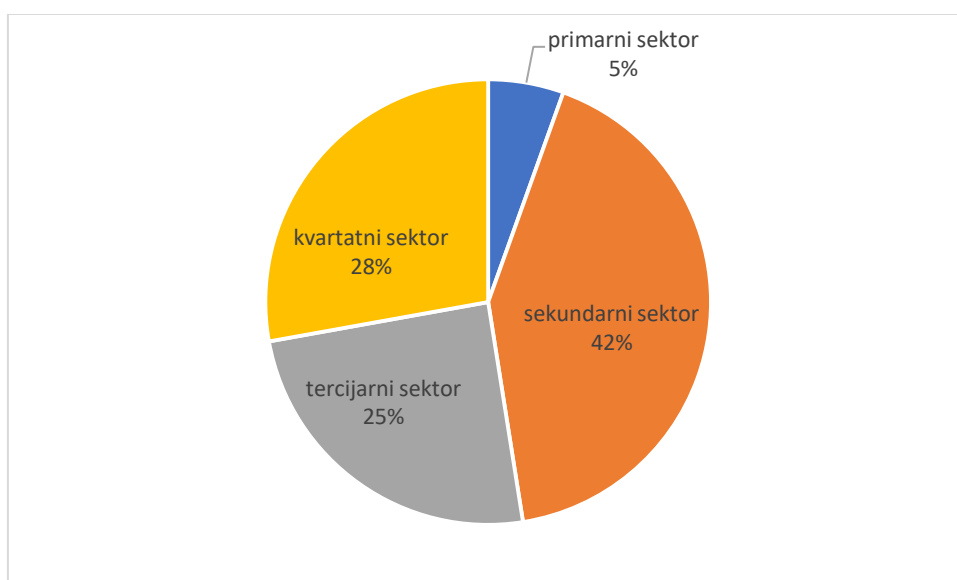
$$a_{(15-65)} = \frac{Pa_{(15-64)}}{P_{(15-64)}} * 100 = \frac{55234}{112950} * 100 = 48,9\%.$$

Dakle, radni kontingent iskorišten je manje od polovice. Kada bi se zaposlile kućanice, studenti, i oni koji su sada iz nekog razloga nezaposleni, radni kontingent bio bi viši. Međutim, on ni u kojem društvu ne može biti stopostotan jer postoje ljudi koji zbog svojeg zdravlja ne mogu sudjelovati u radu.

Aktivno stanovništvo može se podijeliti po granama djelatnosti u kojima rade i privređuju za život. Postoji velik broj djelatnosti koje se mogu grupirati prema nekim zajedničkim

obilježjima u *skupine djelatnosti*. Osnovne skupine djelatnosti su: primarni, sekundarni, tercijarni te kvartarni sektor. Primarni sektor obuhvaća primarne djelatnosti: poljoprivredu, lov, ribolov; sekundarni sektor obuhvaća sekundarne djelatnosti: rudarstvo, industrija, građevinarstvo i dr. Tercijarni sektor obuhvaća djelatnosti poput prometa, ugostiteljstva, trgovine, bankarstva, te se iz njega razvio i kvartarni sektor koji obuhvaća složnije djelatnosti poput uprave, obrane, školstva, zdravstva, znanosti i sl. Nerazvijenije zemlje imaju većinu zaposlenih u primarnom i sekundarnom sektoru, a razvijenije imaju najmanje zaposlenih u primarnom, a najviše u tercijarnom sektoru. S razvojem područja razvijaju se i djelatnosti te se na taj način uvelike utječe na obrazovni sastav stanovništva, ali i na migracije (Nejašmić, 2005).

Krapinsko-zagorska županija ima 48 321 zaposlenog stanovnika, kako su oni podijeljeni po sektorima promotrit ćemo na slici 16.

Sl. 16. Zaposleno stanovništvo po sektorima na području Krapinsko-zagorske županije za 2011. godinu

Izvor: DZS, 2011g

Najveći dio zaposlen je u sekundarnom sektoru, dakle u industriji, građevini i proizvodnom zanatstvu, zatim u kvartarnom, u tzv. uslužnom sektoru, te u tercijarnom i najmanje u primarnom sektoru. Suvremeni razvoj naselja počeo se zbivati napuštanjem poljoprivrede i pojavom industrije koja je uvjetovala razvoj pojedinih naselja. Mali broj zaposlenih u poljoprivredi ukazuju na razvijenost ostalih sektora djelatnosti, što svrstava Krapinsko-zagorsku županiju u razvijenije regije Hrvatske.

Mali udio zaposlenih u primarnom sektoru govori nam o deagrarijaciji, dok veći udio u sekundarnom sektoru znači industrijsku proizvodnju kao osnovu društvenog privređivanja. Zaposleni po sektorima mogu biti na različitim položajima u zanimanju, sukladno svome obrazovanju i kompetencijama (Tab. 10). Osobe koje rade za vlastiti račun su obrtnici i mali poduzetnici na prostoru Županije, a radnici mogu biti zaposleni i izvan granica Županije.

Tab. 10. Struktura aktivnog stanovništva Krapinsko-zagorske županije prema položaju zanimanja 2011. godine

		Apsolutno	udio
	ukupno	48321	100%
	radnici	42620	88,20
samozaposleni	poslodavci	2009	4,16
	osobe koje rade za vlastiti račun	2959	6,12
	pomažući članovi obitelji	579	1,20
	ostale zaposlene osobe	114	0,24
	nepoznato	40	0,08

Izvor: DZS, 2011i

Kada usporedimo zaposlene i njihov položaj u zanimanju, jasno je da veliku većinu čine radnici, samo je 4,16 % poslodavaca (obrtnika, poduzetnika). Zanimljiv je položaj „pomažući članovi obitelji“, njihov je status samo pomoć osobi, članu obitelji, koja je samozaposlena, poduzetnik, odvjetnik i sl., oni nisu trajno zaposleni, a u Županiji čine samo 1,2 %.

3.2.5.3. Ostale strukture stanovništva

Mnogo puta do sad spomenute su različite strukture stanovništva, do sada je u radu spomenuta biološka struktura: dob i spol te ekonomska struktura gdje je stanovništvo raspoređeno po sektorima djelatnosti i na radno aktivno i radno neaktivno stanovništvo. Kada govorimo o ostalim strukturama stanovništva, obično se misli na strukture stanovništva koje dolaze do izražaja: rasna struktura, religijska, nacionalna i jezična struktura. Krapinsko-zagorska županija na prvi je pogled izrazito homogena s obzirom na ostale strukture stanovništva. U daljnjem će se radu analizom dokazati da li je to zaista tako.

Stanovništvo prema narodnosti

Stanovništvo Krapinsko-zagorske županije prema narodnosti je homogeno. Čak 98,84 % stanovništva izjašnjava se kao Hrvati, a u ostatku od 1,16 % sadržane su narodnosti: Albanci, Austrijanci, Bošnjaci, Bugari, Crnogorci, Česi, Makedonci, Mađari, Nijemci, Poljaci, Romi, Rumunji, Rusi, Rusini, Slovaci, Srbi, Talijani, Slovenci, Talijani, Turci i Ukrajinci. Najheterogenije stanovništvo nalazi se na prostoru pograničnih općina: Hum na Sutli (95,73 % Hrvata), Kumrovec (96,6 % Hrvata), Zagorska Sela (96,5 % Hrvata) i Budinščina (97,64 % Hrvata) (tab 11).

Tab. 11. Sastav stanovništva po nacionalnosti u najmanje homogenim općinama 2011. godine

	Hrvati	Albanci	Bošnjaci	Mađari	Makedonci	Nijemci	Rusi	Slovaci	Slovenci	Srbi
Hum na Sutli	95,73	0,2	0,2	0	0,4	0	0,2	0	3,54	0,14
Kumrovec	96,6	0,19	0,13	0,06	0,38	0,06	0	0,06	1,13	0,88
Zagorska Sela	96,5	0	0	0,1	0	0	0	0	2,61	0,1
Budinščina	97,64	0,04	0	0	0	0	0	0	0,08	0,12

Izvor: DZS 2011b

Kao što se moglo pretpostaviti u pograničnim općinama najveći je udio susjednog stanovništva, odnosno Slovenaca. Iznimka je općina Budinščina koja ima nekoliko Albanaca, Slovenaca i Srba koji zajedno čine oko 0,2 %, a svrstana je kao općina sa heterogenim nacionalnim stanovništvom jer se 0,04 % ljudi ne izjašnjava, a 2,08 % je nepoznato.

Struktura stanovništva prema vjeri

Zanimljivo je promatrati stanovništvo nekog prostora prema vjeri jer vjera uvelike utječe na život i životne navike ljudi. Recimo muslimani zabranjuju upotrebu svinja za hranu, a hindusima je krava sveta života, a ne meso prehranu. Takvi propisi utječu dakle i na gospodarske prilike područja na kojem to stanovništvo obitava. Budući da smo već prema nacionalnom sastavu stanovništva zaključili da je Krapinsko-zagorska županija jedno tradicionalno hrvatsko područje, pretpostaviti ćemo prije nego priložimo brojke (tab 12), da je pretežno katoličko.

Tablica 12. Udio stanovništva u Krapinsko-zagorskoj županiji prema njihovom vjerskom identitetu, 2011. godine

Katolici	pravoslavci	protestanti	ostali kršćani	muslimani	istočne religije	ostale religije	agnostici i skeptici	nisu vjernici, ni ateisti	ne izjašnjavaju se	nepoznato
96,7	0,21	0,07	0,13	0,15	0,02	0,01	0,2	1,09	1,14	0,28

Izvor: DZS, 2011c

Dakle stanovništvo je po vjeri većinski katoličko, vrlo mali postotak je pravoslavno, a kao agnostici izjašnjava se samo 0,2 % populacije. Općina Desinić se izdvaja sa 89 % katolika, jer se 8 % stanovnika ne izjašnjava koje je vjere.

Struktura stanovništva prema materinskom jeziku

Sukladno već obrađenoj strukturi stanovništva prema nacionalnosti, smatra se da će pripadnici drugih nacionalnosti, kojih je u Krapinsko-zagorskoj županiji malo, govoriti materinjim jezikom koji je drugačiji od hrvatskog. Stoga u Županiji hrvatskim kao materinjim jezikom govori 99,05 % stanovništva, a u ovih 0,95 % su svi ostali jezici čije su nacionalnosti zastupljene. Slovenski kao materinji jezik navelo je 0,35 % ljudi, bosanski 0,6 %, njemački

0,6 %, srpski 0,04 %, a nepoznato je 0,15 %.

Prema ostalim strukturama stanovništva možemo Krapinsko-zagorsku županiju opisati kao jedan manji homogeni prostor između Zagreba i Varaždina, koji je tradicionalno hrvatski kraj. Gdje je veći broj neoženjenih muškaraca, a veći broj žena udovica. Od kojih je 43 % zaposleno, a 6 % traži posao, 8 % je studenata i učenika koji će se tek pridružiti na polju rada idućih godina. Ukupno je 30 % umirovljenika, a veći je broj žena u toj dobi zbog diferencijalnog mortaliteta.

4. PRIRODNI PAD, DEPOPULACIJA I IZUMIRANJE

Dosadašnjom analizom popisnog kretanja stanovništva, prirodnog kretanja stanovništva i migracijske bilance dalo se primijetiti negativni predznak dobivenih brojeva. Wertheimer-Baletić(1999.) dala je definiciju u kojoj kaže da ukupna depopulacija nekog područja podrazumijeva smanjenje ukupnog broja stanovnika koje nastaje između dva susjedna popisa, ili između dviju odabranih godina. Postoje četiri osnovne faze nastanka procesa depopulacije u nekom području:

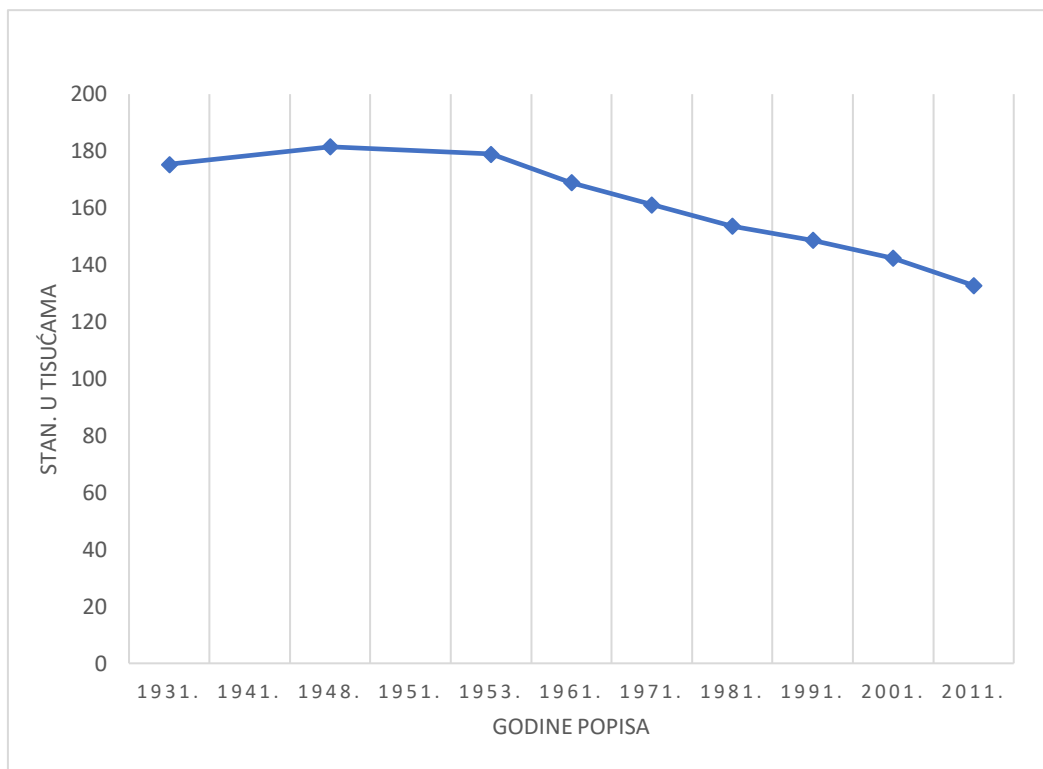
- a) kad smanjenje ukupnog broja stanovnika rezultira primarno iz negativnog migracijskog salda, dok je prirodno kretanje još uvijek pozitivno
- b) kad smanjenje ukupnog broja stanovnika nastaje pod primarnim utjecajem negativnog salda migracija, a prirodni prirast se postupno smanjuje, naginje prema nuli, ali je još uvijek pozitivnog predznaka
- c) kad se smanjenje ukupnog broja stanovnika pojačava pod primarnim utjecajem nastalog prirodnog smanjenja, ali se stanovništvo i dalje gubi migracijama
- d) kad se smanjenje ukupnog broja stanovnika, nastavlja djelovanjem prirodnog pada i negativnog migracijskog salda, uz dodatno pojačavanje starenja stanovništva, ovo je zadnja faza depopulacije i faza izumiranja stanovništva (Wertheimer-Baletić, 1999).

Hrvatska pripada otvorenom tipu stanovništva, i kao takav njegovo je smanjenje stanovništva uvjetovano smanjenjem broja ljudi zbog migracija i smanjenje broja ljudi zbog sve manjeg rađanja djece, a sve većeg umiranja ljudi.

4.1. Uzroci demografskog sloma

Koji su uzroci demografskog sloma Krapinsko-zagorske županije?

Od popisa stanovništva 1953. godine na prostoru Županije konstantno se bilježi pad broja stanovnika (sl. 8). Prostor Sjeverne Hrvatske, kojem pripada i Krapinsko-zagorska županija, od 1948. do 1981. godine bilježi porast broja stanovnika samo u urbanim dijelovima, što se najviše odnosi na Zagreb, kada stanovništvo zbog razvoja industrije seli u urbaniziranije krajeve (najviše u Zagreb) (Feletar, 2007). U tom se vremenskom periodu, nakon Drugog svjetskog rata, nije razvio veći centar rada u Županiji već stanovništvo uglavnom seli prema Zagrebu i Varaždinu, a oni koji su se željeli nastaviti baviti poljoprivredom, sele u Bjelovarsko-bilogorski kraj, a tek manji, neznatni dio seli u inozemstvo (Toskić, 1993).

Sl. 17. Kretanje broja stanovnika Krapinsko-zagorske županije od 1931. do 2011. godine

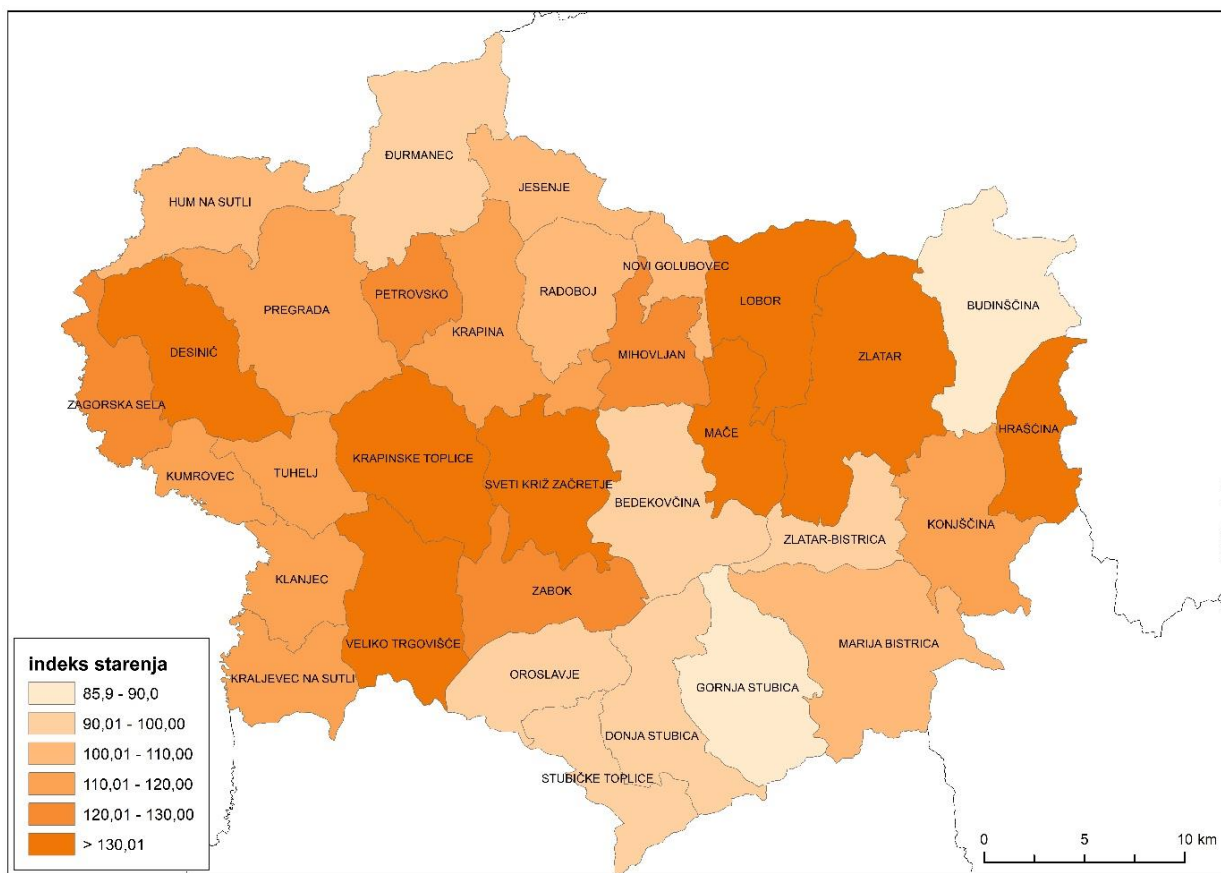
Izvor: DZS, 2018a

Iseljavanjem s područja Krapinsko-zagorske županije smanjio se broj ljudi u fertilnoj dobi, stoga je pao broj rođenih, a broj umrlih je bio konstantno viši. Dva su događaja u prošlosti uvjetovala takav demografski pad; proces deagrarizacije i deruralizacije što se kasnije odrazilo na manji broj mladih i sukladno tome niske stope nataliteta (Feletar, 2007).

Zbog tih događaja u zadnjih 30, a posebno zadnjih 10 godina, bilježe se na području Krapinsko-zagorske županije niske stope nataliteta, a stope mortaliteta uobičajeno visoke s obzirom na udio starog stanovništva.

Stope prirodne promjene jednake su ili manje od nule. U nekim općinama kao što je općina Desinić ona doseže vrijednost od -25,23‰ (kretanje promatrano samo 2011. godine). Popisom 2011. je utvrđeno da se na prostoru općine Desinić nalazi 2933 ljudi, što je 856 ljudi manje nego ih je zabilježeno 1991. godine. Broj rođenih 2011. godine u općini Desinić bilo je 16 djece, a umrlo je 90 ljudi. Iste se godine iselilo 12 ljudi, što čini udio od 0,4 %. Takav demografski trend općinu Desinić će za nekoliko godina dovesti do potpunog izumiranja stanovništva, no više će se o posljedicama depopulacije pisati u nastavku rada. U svim općinama i gradovima prosječna starost iznosi od 40 do 45 godina, a koeficijenti starosti viši su od 12% (njihove vrijednosti kreću se od 20,0 do 28,0) što znači da je

stanovništvo Krapinsko-zagorske županije ušlo u proces starenja. Indeks starenja (sl. 18) u svim je općinama viši od 40 %, dakle sve je općine i gradove zahvatilo starenje.

Sl. 18. Indeks starenja u općinama i gradovima Krapinsko-zagorske županije 2011. godine

Izvor: DZS, 2011a

Budinščina i Gornja Stubica imaju najpovoljniji omjer starog i mladog stanovništva, međutim i te su općine zahvaćene starenjem stanovništva (njihova je vrijednost 85,6 i 89,9), dok najviše starog stanovništva imaju Desinić, Krapinske Toplice, Veliko Trgovišće, Lobar i Zlatar. Čitava je Županija zahvaćena starenjem stanovništva, ali i nedostatkom mladog stanovništva.

4.2. Posljedice demografskog sloma

Demografski slom već su doživjele općine u kojima je prirodni pad manji od -10 %, a to su općine: Desinić, Hrašćina, Konjšćina, Lobar, Mihovljan i Zagorska Sela (tab. 13).

Tab. 13. Općine sa najgorim demografskim pokazateljima do 2011. godine

	Živorodeni	Umrli	Prirodna promjena (2001 – 2011)	Prosječna starost	Koeficijent starosti
Desinić	16	90	-20,4	45,3	30,2
Hrašćina	12	37	-9,2	43	26,3
Konjšćina	34	75	-8,8	42,2	24,2
Lobor	25	57	-14,1	43,7	27
Mihovljan	13	35	-8,7	42,2	24,1
Zagorska Sela	12	22	-10,8	44,2	26,5
Krapinsko-zagorska	1179	1867	-0,5	41,7	23,5

Izvor: DZS, 2011a

Ove navedene općine nalaze se ispod prosjeka Županije prema pokazateljima: prirodna promjena, prosječna starost i koeficijent starosti. One su u stadiju izumiranja, njihove su prosječne godine starosti veće od 41 godinu, u Desiniću je prosječna starost 45 godina. Koeficijenti starosti veći su od 12 %, u Desiniću je iznos koeficijenta 30,2 %, a indeks starenja veći je od 130,0 %. Da bi se revitalizirale ove općine potrebna su useljavanja, jer su udjeli mladog stanovništva mali, pa ni njihove visoke stope nataliteta ne mogu obnoviti stanovništvo.

U svim ostalim općinama prirodna je promjena negativna, osim u općinama Đurmanec, gdje je broj umrlih jednak broju rođene djece (samo 2011. godine). U Stubičkim Toplicama je imigracijsko stanovništvo utjecalo na pozitivno popisno kretanje stanovništva pa tamo govorimo o imigracijskom tipu općeg kretanja stanovništva, odnosno slaboj obnovi imigracijom. Koristeći poznati broj živorođenih i umrlih od 2011. do 2018., bez uključivanja migracija u izračun, može se pretpostaviti da na prostoru Krapinsko-zagorske županije 2018. godine živi 126 888 stanovnika. Kada bismo tome pridodali brojku emigranata i imigranata vjerojatno bi brojka bila i manja, jer je i dalje veći broj ljudi koji napuštaju Županiju nego koji se doseljavaju.

4.3. Korelacije s ostalim djelatnostima i strukturama

Ukoliko se nastavi ovakav trend prirodnog pada, sve je izgledniji gospodarski krah cijele Hrvatske. Godine 2011. u dobi od 0 do 14 godina, bilo je 19 942 djece, ako pridodamo njihovim tadašnjim godinama razliku vremena koja je od tad prošla, dakle 8 godina, dijete koje je tada imalo 10 danas ima 18 godina i prema svim zakonima može sudjelovati u radu, reprodukciji i ostalim za populaciju bitne radnje. Matematički to je 13 711 novih mogućih radnika i roditelja, dakle promatramo tadašnji broj djece u dobi od 5 do 14, naravno pod pretpostavkom da nisu iselili i da su zdravi. Sukladno toj logici, promotrit ćemo i dobnu skupinu na zalasku, od 50 do 59 godina. Ta skupina nije više ni u fertilnoj dobi, a ni u radnom kontingentu, a njih je 19 468. Jednostavnom matematikom možemo zaključiti kako je danas u Krapinsko-zagorskoj županiji 5 757 radnika manje, a u skladu s tim i 5 757 mogućih roditelja manje. Wertheimer-Baletić (1999) pisala je o ovakvom načinu izračunavanja radnog kontingenta, odnosno o veličini priljeva u radnu dob i nazvala ga koeficijent ulaska, on predstavlja odnos broja osoba u dobi od 10 do 14 godina na početku razdoblja i radnog kontingenta na početku razdoblja. Formula za njegovo izračunavanje glasi: $u = \frac{P_{(10-14)}}{P_{(15-64)}} * 100$.

100. Sukladno toj formuli postoji i koeficijent izlaska koji predstavlja odnos broja osoba u dobi od 60 do 64 godine i radnog kontingenta na početku razdoblja: $i = \frac{P_{(60-64)}}{P_{(15-64)}} * 100$.

Ovakav način izračunavanja može se vršiti samo uz pretpostavku da se nalazimo u zatvorenoj populaciji, dakle nema ni ulaska ni izlaska stanovništva, odnosno nema migracija; i druga pretpostavka je da se ne mijenja broj radnog kontingenta u promatranom razdoblju, dakle da ne umiru ljudi u razdoblju od 15 do 65, da svi koji rade i koji se nalaze u početku promatranog razdoblja da dočekaju kraj. Iznos koeficijenta ulaska, za petogodišnje razdoblje iznosi: 8,34%. Što znači da dolazi 8 mladih ljudi na 100 osoba u radnoj dobi. A koeficijent izlaska iznosi: 8,75 %, odnosno 8 osoba starih 60-64 godine, izlazi na 100 osoba u radnoj dobi, prema popisu 2011. godine. Ovaj rezultat je nerealan, iz nekoliko razloga: 1.) ne umiru samo stariji od 65 godina; 2.) stanovništvo se seli (emigracija i imigracija), te se broj ljudi u radnoj dobi mijenja s obzirom na broj umrlih, iseljenih i doseljenih.

Koeficijent prirasta radnog kontingenta (u petogodišnjem razdoblju) izračunava se po formuli: $s = \frac{P_{(15-64)t+4} - P_{(15-64)t}}{P_{(15-64)t}} * 100$. U ovom slučaju računa se broj stanovnika u dobi od 15 do 64 godina, i broj stanovnika u istoj dobi, ali 5 godina kasnije, odnosno uključuje se stanovništvo u dobi od 10 do 14, a isključuje stanovništvo starije od 60 godina. Opet se polazi od pretpostavke da ne umiru ljudi mlađi od 65 godina i da ne migriraju (ni imigracije,

ni emigracije) jer to remeti početni broj s kojim se računa. Koeficijent prirasta radnog kontingenta iznosi -0,41%, u ovom slučaju govorimo o padu broja ljudi u radnom kontingentu koji smo izračunali ranije polazeći od istih pretpostavki o migraciji i umiranju.

Čak i da govorimo o zatvorenoj populaciji, što ovdje nije slučaj, budući da se povećao broj iseljenog stanovništva od 2013. godine, velika je razlika između onih koji će se umiroviti i onih koji će početi raditi. Nedostatak mladog stanovništva, primijetit će se već u idućem popisu stanovništva, na njima ostaje rađanje i rad. Ako neće biti mladog stanovništva koje će raditi, oni koji su odradili svoje i zaslužili svoje mirovine neće imati tko financirati i tada govorimo o problemima mirovinskog sustava. Ako neće biti mladog stanovništva, neće biti rađanja i neće biti djece, tada govorimo o problemima školstva. Svaka općina ima svoju osnovnu školu (dakle to je minimalno 32 osnovnih škola plus nekoliko područnih škola), koje će, ako se nastavi ovaj trend, uskoro zjapiti prazne. A ona djeca koja će biti rođena, zbog nedostatka djece morat će putovati u osnovne škole puno dalje zbog neisplativosti imanja više škola bez učenika.

Ako se nastavi ovakav trend smanjenja stanovnika, zaista će se ne samo u Krapinsko-zagorskoj županiji, nego i na razini cijele Hrvatske, stvoriti veliki problemi na gospodarskom polju: mirovinski sustav, zdravstvo (populacija nam stari), školstvo, ali prije svega, neće biti onih koji bi nešto promijenili, a to su mladi.

5. DEMOGRAFSKA REVITALIZACIJA ŽUPANIJE

Temeljni su ciljevi društveno-gospodarskog razvoja porast dohotka *per capita* i podizanje razine kvalitete života, a radna snaga je jedan od bitnih čimbenika ostvarivanja tih ciljeva te iz toga proizlazi da stanovništvo i radna snaga ulaze u sve programe gospodarskog razvoja (Wertheimer-Baletić, 1999.,529). Smanjenje broja stanovnika u Županiji traje već pedesetak godina, a na taj se problem upozorava već skoro toliko godina, ali prostor cijele Hrvatske gubi stanovništvo čak i bržim intenzitetom nego ranije.

5.1. Nastavak procesa

Ukoliko se nastave procesi smanjenja broja stanovnika, starenja stanovnika i depopulacije, ali i iseljavanja, na našim će prostorima u skorijoj budućnosti ostati staro stanovništvo te će doći do pada svih sustava u državi te neće biti moguća egzistencija. Sve one priče o povećanju kvalitete života za stanovništvo ovih prostora past će u vodu jer neće biti radne snage, a ni mladih, koji bi radili na poboljšanju standarda. Iz tog je razloga potrebno mijenjati sustav čijom bi se promjenom trebalo olakšati život novorođene djece, ali i njihovim roditeljima. Potrebno je napraviti neke preinake u zdravstvu, školsku, sustavu rada, mirovinskom sustavu, olakšati rješavanje stambenih pitanja mladih parova i parova s djecom.

5.2. Demografska politika

Stanovništvo je promjenljivo po svim svojim sastavnicama, a najviše se promjena primijeti u njegovom ukupnom broju koji se mijenja po nekim zakonitostima. Društvo ne može promijeniti zakonitosti po kojima se stanovništvo mijenja, ali može svojim odlukama i postupcima na tu promjenu utjecati. Takav oblik društveno-planskog djelovanja na stanovništvo naziva se aktivna populacijska politika. Dakle, to je sustav mjera, odluka i djelovanja pomoću kojih se utječe na demografske tokove (Friganović,1987., 186). Populacijsku politiku provodi država koja svojim propisima, odlukama i poticajnim mjerama utječe na mijenjanje nekog dijela stanovništva. Cilj populacijske ili obiteljske ili demografske politike trebao bi biti olakšavanje usklađivanja radnih obaveza s obiteljskim životom.

Koje bi se poticajne mjere mogle koristiti na promatranom području, razmatrat će se u daljnjem tekstu.

5.2.1. Populacijski poticaji

Postoje različiti tipovi populacijskih politika koji ujedno pokazuju različito značenje stanovništva ili nekih njegovih struktura u pojedinim etapama društveno-gospodarskog značenja. Tipologija populacijske politike ovisi o kriterijima prema kojem se provodi podjela te politike. Četiri su temeljna kriterija podjele: karakteristike nositelja populacijske politike, brojčana preciziranost ciljeva populacijske politike te karakteristike smjera populacijske politike i karakteristike sadržaja određene populacijske politike (Wertheimer-Baletić, 1999.,537). Populacijska politika koja bi se trebala provoditi u Krapinsko-zagorskoj županiji jest ekspanzivna populacijska politika. Ona je usmjerena na porast stope kretanja stanovništva ili na njezino održanje na istoj razini. Nama je ovdje potreban rast stopa prirodnog kretanja, ali i rast stopa imigracije. Postoje pronatalitetne i imigracijske varijante ove populacijske politike, ali se vrlo često koriste obje varijante, uz poseban naglasak na jednu od njih.

5.2.2. Revitalizacijski načela

Krapinsko-zagorska županija nalazi se u blizini dva velika grada: Zagreba i Varaždina, te u blizini Slovenije. Takav položaj mogao bi povoljno utjecati na doseljavanje stanovništva da osim što nudi prirodu i manje gužvi nego što je to u gradovima, nudi i jeftinije stanove ili kuće, lakše putovanje, bolje mreže javnog prometa, blizine škola i vrtića i sl. Imigracijom bi se moglo osigurati novo stanovništvo u fertilnoj dobi što bi pozitivno utjecalo na broj stanovnika u Županiji, ali i u Hrvatskoj.

Drugi dio populacijskog potencijala nalazi na samom prostoru Krapinsko-zagorske županije, uz uvjet da se zadrži postojeće stanovništvo, a da se vrati ono iseljeno stanovništvo, svakako bi se mogao ostvariti porast broja stanovnika. Neki demografi smatraju kako je supstitucija stanovništva u prošlosti donosila rezultate vidljive u povećanju broja stanovnika, ali da je danas to velika opasnost za bilo koji prostor ili državu. Supstituirajuće stanovništvo razlikuje se od domicilnog stanovništva prema nekim demografskim odrednicama, vjeri, jeziku, nacionalnosti i dr. Te su kao takvi prijetnja našim tradicionalnim uvjerenjima i načinu života, koji se bez njihove asimilacije ne može zadržati na našim prostorima (Komušanac i Šterc, 2011)

Kroz populacijsku politiku najbitnije je *modernizirati* obitelji s više djece. U Republici Hrvatskoj postoje dječji doplatci, porezne olakšice, mogućnost rada na pola radnog vremena i druge ekonomske politike kojima se pokušava poticati roditelje na imanje djece. S druge

pak strane ti dječji doplatci nisu dostupni ljudima koji imaju veće prihode, nadalje postoje mogućnosti stipendiranja djece, ali samo onih čiji roditelji ne zarađuju puno, a visine stipendija su tolike da ne pokrivaju osnovne potrebe za školovanje. Potrebno je uvesti nove mjere kojima bi se poticalo stanovništvo da imaju još djece.

Krapinsko-zagorska županija prošle je godine krenula s planovima o izgradnji vrtića po manjim općinama (npr. Klanjec, Mače, Tuhelj, Mihovljan), možda će njihova izgradnja otvoriti mogućnost roditeljima da usklade svoje poslove sa privatnim životom (Aktualno.hr, 2019).

Nije bitno na koji ćemo način nazivati politiku kojim pokušavamo sustav prilagoditi potrebama društva. Ovdje je društvu izuzetno bitno da ima više stope nataliteta, jer stope mortaliteta i nisu toliko visoke s obzirom na starost stanovništva. Potrebno je donijeti niz novih mjera, jer očito je da postojeće nisu dovoljne da bi poticale mlade da osnivaju svoje obitelji i imaju više od jednog djeteta. Veći stupanj obrazovanja utječe na odgodu stupanja u brak i početak rađanja. Na kraju, moderni život utječe na smanjenje nataliteta, ganjanje karijere, želje za uspjehom na poslovnom području utjecali su na smanjenje broja stanovnika.

Potrebno je ulagati u zdravstveni sustav, prilagoditi ga trudnicama i roditeljima, prilagoditi sustav rada, omogućiti ženama da budu majke i da mogu ostvariti svoju karijeru.

6. DEMOGRAFSKA BUDUĆNOST ŽUPANIJE

Demografska budućnost županije je neizvjesna. Analizom dobne strukture stanovništva 2011. godine, s pomakom od 10 godina (sljedeći popis 2021.), dobivena je brojka radno sposobnog stanovništva (starije od 15 godina) koja iznosi 75 949. Novo radno sposobno stanovništvo dobiveno je dodavanjem dobnih skupina 5-9 i 10-14, a oduzimanje dobnih skupina 50-55 i 55-60, budući da će u sljedećem popisu dobna skupina 10-14 biti sposobna za rad, a skupine od 50 do 60 bi trebale biti umirovljene. Nova brojka zrelog stanovništva trebala bi iznositi 69 706 (dobne skupine 10-49 iz prošlog popisa), što je 15% manje nego u prošlom popisu.

S obzirom na brojke, ne možemo očekivati povećanje nataliteta, jer će se određeni postotak mladih odseliti s područja Županije, a određeni postotak neće imati djecu iz različitih subjektivnih razloga.

U nastavku rada analizirat će se budućnost Županije s obzirom na postojeći demografski trend bez poticaja.

6.1. Nastavak trenda bez poticaja

Praćenjem popisnih podataka za prostor Krapinsko – zagorske županije, dobiva se slika o padu broja stanovnika od 1953. godine. Od 1961. godine do zadnjeg popisa broj stanovnika se smanjio za 21,3%, a u suvremenom je razdoblju (1991. – 2011.) broj stanovnika smanjen za 10,7 %.

Općine sa najvećim gubitkom stanovništva u razdoblju od 1991. do 2011. bile su: Budinščina (-20,5 %), Desinić (-22,9 %), Hrašćina (-21,5 %), Konjšćina (-24,8 %), Lobar (-20,8 %), Mihovljan (-21,6 %) i Zagorska Sela (-25,2 %). U tablici 14. prikazano je kretanje stanovništva od 1961³. do 2011. godine, te je na temelju pedesetogodišnje i desetogodišnje promjene predviđen broj stanovnika za 2021. godinu, po istom je principu izračunat broj stanovnika 2061. godine. Ova se projekcija temelji na dosadašnjim promjenama broja stanovnika između popisa. Primijenjen je postotak smanjenja broja stanovnika u razdobljima od pedeset i deset godina te je pretpostavljeno da će se isto smanjenje nastaviti. Pri tome su zanemarene provedene populacijske politike i događaji koji su utjecali na kretanje stanovništva (poslijeratni baby boom, rat i sl.). Ovakva metoda predviđanja broja stanovnika

³ Godina 1961. uzeta je kao prva godina jer od nje kreću pravilni popisi svakih 10. godina te su intervali popisa jednaki.

obuhvaća migracije i prirodno kretanje budući da se uzima stopa promjene broja stanovnika između popisa.

Tab. 14. Predviđanje broja stanovnika po općinama/gradovima za 2021. i 2061. godinu

Gradovi i općine	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.	2021.	2061.
Bedekovčina	8932	8742	8574	8773	8482	8041	7623	7239
Budinščina	4785	4138	3444	3150	2793	2503	2243	1309
Desinić	5778	5145	4469	3808	3478	2933	2473	1489
Donja Stubica	5732	5535	5569	5771	5930	5680	5441	5628
Đurmanec	5113	5182	4883	4759	4481	4235	4003	3508
Gornja Stubica	7927	7056	6323	6104	5726	5284	4876	3522
Hrašćina	3238	2887	2375	2061	1826	1617	1432	808
Hum na Sutli	6004	6194	5902	5740	5476	5060	4676	4264
Jesenje	2594	2349	2073	1839	1643	1560	1481	938
Klanjec	3813	3806	3681	3537	3234	2915	2627	2228
Konjščina	6823	5867	5418	5040	4074	3790	3526	2105
Kraljevec na Sutli	2775	2526	2191	1973	1815	1727	1643	1075
Krapina	10384	11533	12540	12938	12950	12480	12027	14999
Krapinske Toplice	6930	6666	6376	6111	5744	5367	5015	4157
Kumrovec	2246	2174	1981	1914	1854	1588	1360	1123
Lobor	5312	4440	4289	4028	3669	3188	2770	1913
Mače	4007	3596	3170	2897	2715	2534	2365	1602
Marija Bistrica	9223	8320	7448	7012	6612	5976	5401	3872
Mihovljan	3705	3258	2763	2474	2234	1938	1681	1014
Novi Golubovec	1644	1387	1270	1206	1073	996	925	603
Oroslavje	5339	5661	6268	6576	6253	6138	6025	7057
Petrovsko	3712	3654	3356	3181	3022	2656	2334	1900
Pregrada	10077	8900	8047	7391	7165	6594	6069	4315
Radoboj	4436	4084	3869	3665	3513	3387	3266	2586
Stubičke Toplice	1831	1962	2201	2528	2752	2805	2859	4297
Sveti Križ Začretje	6892	6820	6825	6650	6619	6165	5742	5515
Tuhelj	2947	2708	2250	2161	2181	2104	2030	1502
Veliko Trgovišće	6194	5886	5717	5381	5220	4945	4684	3948
Zabok	7583	8696	9002	9394	9365	8994	8638	10668
Zagorska Sela	2391	2053	1650	1332	1197	996	829	415
Zlatar	8001	7470	7045	6715	6506	6096	5712	4645

Zlatar-Bistrica	2584	2552	2598	2670	2830	2600	2389	2616
Ukupno	168952	161247	153567	148779	142432	132892	123991	104528

Izvor: DZS, 2011a

Broj stanovnika bi prema projekciji za 2021. godinu trebao biti 123 991. To je broj stanovnika u najboljem slučaju, ako se smanji koliko se smanjio u prošlom međupopisnom razdoblju. Akrap (2015.) je izračunao broj stanovnika za Krapinsko-zagorsku županiju 2021. godine na temelju podataka o dobno-spolnom sastavu stanovništva i vitalne statistike te iznosi 128 879, a ako se u obzir uzmu poznate vrijednosti vitalne statistike od 2011. do 2018. godine te ako se predvidi kretanje broja rođenih i broja umrlih za 2019. i 2020. godinu, broj stanovnika 2021. godine na području Krapinsko-zagorske županije iznosio bi 125 488 stanovnika. U svakoj projekciji broja stanovnika, bez obzira na koji način se računa, Županija gubi još oko sto tisuća stanovnika. Takav demografski trend će u budućnosti donijeti probleme u svim sustavima unutar države.

7. ZAKLJUČAK

Krapinsko-zagorska županija dobro je prometno povezana jer njezinim područjem prolazi autocesta A2 Zagreb – Macelj, koja je poklapa s međunarodnim cestovnim pravcem E-59, a on je dio Pyhrinske autoceste: Nürnberg-Linz-Graz-Macelj-Zagreb-Split. Županija je s glavnim gradom i Varaždinom povezana i željeznicom, čija je infrastruktura dotrajala pa putovanja traju dosta dugo. Osim autoceste, Županijom prolazi i državna cesta D1, ali i mnoge županijske i lokalne ceste (KZZ, n.d).

Nažalost, dobar prometni položaj u slučaju Krapinsko-zagorske županije nije djelovao kao pull faktor, jer je županija u razdoblju od 2001. do 2011. izgubila u migracijama gotovo 8 800 stanovnika. U međupopisnom razdoblju broj stanovnika smanjio se za gotovo 10 000 stanovnika, a negativni trend kretanja stanovništva bilježi se od popisa 1953. godine. Broj umrlih s obzirom na staro stanovništvo je konstantno visoko, dok se broj rođenih iz godine u godinu smanjuje.

Dobar prometni položaj utjecali su na osnivanje mnogih špedicijskih poduzeća, a gospodarstvo se temelji na izvozu uglavnom proizvoda metaloprerađivačke i tekstilne industrije. Najveći potencijal Županije je razvoj lječilišnog i kongresnog turizma zbog brojnih termalnih izvora: Krapinske, Tuheljske i Stubičke toplice.

Negativnosti na koje se nailazi na području Krapinsko – zagorske županije je nedostatak vrtića, trenutno je njihov broj mali stoga su i liste čekanja duge. Taj se problem počeo rješavati pa su mnoge općine počele s izgradnjom vrtića, no ne zna se kada će započeti s radom i koliko će djece moći primiti (Aktualno.hr, 2019).

Osim vrtića, jedan od nedostataka života u Zagorju je nedostatak javnog prijevoza. Iako je željeznički prijevoz popularan, stanovnici koji žive dalje od naselja kojima prolazi pruga nemaju mogućnost doći do kolodvora, ako ne nađu privatni prijevoz. Slaba je povezanost između općina i Gradova, a time su zakinuti najosjetljiviji: ljudi starije životne dobi i djeca.

7.1. Opći zaključci

Mnogi demografi napominju kako je bitno poznavanje prošlih kretanja stanovništva, a u slučaju promatranog područja, prošlost nam govori kako područje gubi stanovništvo i iseljavanjem i smanjenjem nataliteta. Iako se sada mnogo piše o temi demografije i mogućnosti revitalizacije, u praksi se malo toga primjenjuje. Trenutno se uvodi povećanje porodiljne naknade, dok se u nekim gradovima zbog nedostatka kadra zatvaraju ginekološke i pedijatrijske ordinacije. Smiješno je očekivati kako će se mladi odlučiti na povećanje obitelji samo zato jer je trenutna vlada donijela dodatne porodiljne naknade, iako iz prošlosti

znamo da su one bilo samo privremene, do novih izbora (Bašak, Pušec, 2018). Ono što nedostaje Krapinsko-zagorskoj županiji, ali i cijeloj Hrvatskoj je strategija revitalizacije koja bi bila temelj svih zakona u državi.

Tradicionalna regija Hrvatskog zagorja mogla bi ostati prazna ukoliko se nešto ne promijeni. Smanjio se udio fertilnog stanovništva, pa se ne može narednih godina očekivati porast nataliteta. Dakle, porast broja stanovnika prirodnim kretanjem možemo isključiti kao mjeru revitalizacije. Do povećanja broja stanovnika može doći isključivo useljavanjem. Kada bi se svo iseljeno stanovništvo vratilo u Hrvatsku, tada bi se mogao očekivati porast broja stanovnika. A da se to dogodi, trebali bi im se ponuditi isti uvjeti kakve imaju u svojim novim državama.

I zbog toga je vrijeme da se nešto poduzme na prostoru cijele Hrvatske, da se zdravstveni sustav, školski, sustav rada i mirovinski sustav prilagode ljudima, jer bez ljudi ni sustavi neće biti potrebni.

7.2. Referiranje na hipoteze

Prema nekim dosadašnjim istraživanjima demografske tematike prostora Krapinsko-zagorske županije, ali i šire, pretpostavljene su 4 hipoteze na početku rada.

Prva hipoteza je govorila o dosadašnjem kretanju stanovništva (od 1991. do 2011.) te se pretpostavilo da se trend smanjenja stanovništva i dalje nastavlja. Iz analize vitalne statistike, te stavljanja u omjer broj živorođenih i broj umrlih, uvijek se javljaju viškovi broja umrlih nad brojem rođenih. Dakle trend smanjenja broja stanovnika i dalje se nastavlja, a *višak* umrlih nad rođenima je oko 1000 stanovnika.

Druga je hipoteza govorila o imigraciji stanovništva na prostor Krapinsko-zagorske županije, te je pretpostavka bila da je imigracija zanemariva zbog blizine Zagreba. Iako ima stanovnika koji su doselili iz drugih županija u Hrvatskoj, migracijska bilanca je negativna. Jedina općina koja ima opći tip kretanja obnova imigracijom jesu Stubičke Toplice koje bilježe porast između popisa 1991. i 2011. godine od 277 ljudi. Specifičnost ove općine je blizina Zagreba, ali i razvijeno lječilište, stoga mnogi odlučuju živjeti u drugoj Županiji koja ima manje prireze i poreze.

Trećom se hipotezom pretpostavlja da se glavnina stanovništva Županije nalazi u gradovima. Ova hipoteza nije točna jer Županija ima 7 upravnih gradova i 25 općina. Broj stanovnika u Gradu Klanjcu je 2 915 (popis 2011.), a u Gradu Krapini 12 480 stanovnika (2011. godine), ostalih 5 Gradova ima broj stanovnika između ova dva ekstrema, prosjek je oko 5 000 stanovnika. Jedna općina Bedekovčina ima 8 041 stanovnika, što je četiri puta više nego

Grad Klanjec. Ukupan broj gradskog stanovništva unutar Županije čini 36,8 %, dok seoskog stanovništva čini 63,2 % (unutar administrativnih granica gradova i općina).

Hipoteza broj 4 govori o poremećenoj dobno-spolnoj strukturi na koju je utjecala emigracija stanovništva. Dobno-spolna struktura nije pravilna, manji je udio mladog stanovništva, međutim takav izgled strukture nije izravna posljedica samo migracijskog kretanja stanovništva već i prirodnog kretanja stanovništva, jer se broj rođenih smanjuje već skoro 50 godina. Ova je hipoteza djelomično točna, migracije jesu utjecale na smanjenje broja stanovništva i jesu utjecale na smanjenje broja rođenih jer je zrelo stanovništvo odselilo, ali deformacije vidljive u strukturi kao povećanje starijeg zrelog i starog stanovništva nisu samo posljedice migracije već i dugogodišnjeg prirodnog pada.

Županija ima 15 887 stanovnika manje nego je imala 1991. godine (popisna promjena od 1991. do 2011.), udio starog stanovništva je 18 %, mladog 15 %, a zrelog 67 %. Stopa fertiliteta iznosi 39,2 ‰. Veći je broj muškaraca nego žena, manje je žena u braku nego muškaraca, što objašnjavamo činjenicom diferencijalnog nataliteta te iseljavanjem žena zbog udaje u druge županije. Budući da zbog diferencijalnog mortaliteta broj muškaraca u starijoj životnoj dobi je manji, broj udovica iznosi 23 %, a broj udovaca 4 %.

Kada pričamo o radnom kontingentu, aktivno je 49 % stanovnika, a neaktivno 51 %, od čega 30 % čine umirovljenici.

Bilo kako bilo, Županija je jedno staro depopulacijsko područje koje nema svijetlu budućnost ukoliko se nešto ne promijeni. Nastave li se ovakvi trendovi kretanja stanovništva 2051. godine će na prostoru Županije biti tek 100 000 stanovnika.

8. LITERATURA I IZVORI PODATAKA

1. Akrap A. 2003: Promjene u strukturama fertilnog kontingenta u Hrvatskoj 1971.-2001., *Zbornik Ekonomskog fakulteta*, Vol.1. No. 1
2. Akrap A. 2015.: Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051., *Bogoslovska smotra*, 85 (3), 855-868.
3. Akrap A., Wertheimer – Baletić A. 2008.: Razvoj stanovništva Vukovarsko-srijemske županije s posebnim osvrtom na ekonomsku strukturu od 1971. do 2001.
4. Crkvenčić I. 1958.: Prigorje planinskog niza Ivančice, *Acta Geographica Croatica*, Vol 1, No. 1, 7-113
5. Dugački Z. 1940.: Naselja i naseljenost Hrvatskog zagorja, *Geografski vestnik*. 47-67
6. Feletar P. 2007.: Procesi depopulacije Sjeverne Hrvatske između 1948. i 2001. godine, *Podravina*, Volumen VI, broj 12, str. 151-158, Koprivnica
7. Friganović M. 1987.: *Demogeografija; Stanovništvo svijeta*, Školska knjiga, Zagreb
8. Friganović M. 1992.: Promjene u dinamici stanovništva Hrvatske 1981-1991. kao funkcija urbanizacije, *Geografski glasnik*, 54, 63-74
9. Friganović M., Šterc S. 1993: Demografski razvoj i populacijska politika Republike Hrvatske, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Vol. 2, No. 1(3)
10. Magaš D. 2013: *Geografija Hrvatske*, Meridijani, Zadar
11. Nejašmić I. 1992: Osnovne značajke unutarnje migracije stanovništva Hrvatske 1880-1981., *Migracijske teme* 8, izvorni znanstveni rad, 141-166
12. Nejašmić I. 2005.: *Demogeografija, stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb

13. Nejašmić I., Toskić A. 2013: Starenje stanovništva pograničnih područja Republike Hrvatske, *Acta Geographica Croatica*, Volumen 40, 1-13, Zagreb
14. Njegač D. 1993.: Promet i razvoj agrarnih krajeva: primjer Hrvatskog zagorja, *Geografski glasnik*, 55, 2019-226
15. Njegač D. 1995.: Oblici prostorne mobilnosti stanovništva Hrvatskog zagorja, *Geografski glasnik*, 57, 93-109
16. Orešić D., Njegač D., Filipčić A. 2010.: Hidrografska osnova kao čimbenik naseljenosti Krapinsko-zagorske županije, *Acta Geographica Croatica*, Volumen 37, 23-40
17. Spevec D. 2009.: Populacijski potencijal Krapinsko-zagorske županije, *Hrvatski geografski glasnik* 71/2, 43-63
18. Spevec D., Vuk R. 2012: Demografski resursi i potencijali te organizacija primarnog obrazovanja u Krapinsko-zagorskoj županiji
19. Šperanda Ž. Rakošec Ž., Radan M. 2018: Demografski slom Hrvatske i Europe, *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 73., No .2
20. Šterc S., Komušanac M. 2011.: Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske – izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija, *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, Vol. 21 No. 3
21. Toskić A. 1993.: Starenje stanovništva Hrvatskog zagorja 1961.-1991., *Acta Geographica Croatica*, Volumen 28, 173-186
22. Wertheimer – Baletić A. 1999.: *Stanovništvo i razvoj*, MATE, Zagreb
23. Wertheimer – Baletić A. 2005.: Demografija Hrvatske – aktualni demografski procesi, *Diacovensia XIII*, 1, 95-118

8.1. IZVORI PODATAKA

1. Aktualno.hr, 2019: *Gradnja dječjih vrtića*, <https://aktualno.hr/za-17-djecjih-vrtica-u-hrvatskom-zagorju-vlada-osigurala-cak-120-milijuna-kuna/> (28.1.2020.)
2. Bašak M., Pušec S. 2018: *Evo kakve mjere zagorske jedinice lokalne samouprave uvode kako bi potaknuli Zagorce da se odluče na više djece*, Zagorje.com, <https://www.zagorje.com/clanak/zagorski-list/evo-kakve-mjere-zagorske-jedinice-lokalne-samouprave-uvode-kako-bi-potaknuli-zagorce-da-se> (30.1.2020)
3. DZS, 2001: *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.- 2001.*, <https://www.dzs.hr/> (15.1.2019)
4. DZS, 2013: *Objavljeni podaci: metodološke upute*, <https://www.dzs.hr/Hrv/publication/methodologies.htm> (10.11.2019)
5. DZS, 2011a: *Popis stanovništva, kućanstva I stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima* <https://www.dzs.hr/> (18.1.2020)
6. DZS, 2011b: *Stanovništvo prema narodnosti i vjeri po gradovima općinama*, <https://www.dzs.hr/> (15.1.2020)
7. DZS, 2011c: *Stanovništvo prema vjeri po gradovima, općinama*, <https://www.dzs.hr/> (16.1.2020)
8. DZS, 2011d: *Stanovništvo prema državljanstvu po gradovima, općinama*, <https://www.dzs.hr/> (16.1.2020)
9. DZS, 2011e: *Stanovništvo prema materinskom jeziku po gradovima, općinama*, <https://www.dzs.hr/> (16.1.2020)
10. DZS, 2011f: *Stanovništvo starije od 15 godina prema zakonskom bračnom stanju, po dobi i spolu po općinama, gradovima* <https://www.dzs.hr/> (16.1.2020)
11. DZS, 2011g: *Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu po gradovima/općinama* <https://www.dzs.hr/> (16.1.2020)
12. DZS, 2011h: *Zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu po gradovima/općinama* <https://www.dzs.hr/> (16.1.2020)
13. DZS, 2011i: *Zaposleni prema položaju u zaposlenju, starosti i spolu po gradovima/općinama* <https://www.dzs.hr/> (16.1.2020)

14. DZS, 2018a: *Vitalna statistika 1953. – 2018*, CD-ROM
15. DZS, 2018b: *Migracije stanovništva - doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama*, <https://www.dzs.hr/>
16. Regan K. 2015: - <https://darkoantolkovic.wordpress.com/2015/03/16/srednjovjekovne-obrambene-gradevine-porjecja-krapine-ii/> (30.1.2020.)

Popis slika

Sl. 1. Položaj Krapinsko-zagorske županije

Sl. 2. Administrativna podjela Krapinsko-zagorske županije

Sl. 3. Veličina i prostorni razmještaj naselja 2011. godine

Sl. 4. Gustoća stanovnika po jedinicama lokalne samouprave Krapinsko-zagorske županije za 2011. godinu

Sl. 5. Indeks promjene broja stanovnika od 1991. do 2011. godine po jedinicama lokalne samouprave u Krapinsko-zagorskoj županiji

Sl. 6. Gustoća stanovnika po naseljima 2001. i 2011. godine

Sl. 7. Stopa prosječne godišnje promjene broja stanovnika

Sl. 8. Prirodna promjena broja stanovnika za 2011. godinu na prostoru Krapinsko-zagorske županije

Sl. 9. Indeks vitaliteta po općinama/gradovima Krapinsko-zagorske županije za 2011. godinu

Sl. 10. Ukupne unutarnje migracije na prostoru Krapinsko-zagorske županije od 2011. do 2018. godine

Sl. 11. Broj migranata u vanjskim migracijama od 2011. do 2018. godine

Sl. 12. Opći tipovi kretanja stanovništva u Krapinsko-zagorskoj županiji po općinama i gradovima od 2001. do 2011. godine

Sl. 13. Dobno – spolna struktura stanovništva u Krapinsko-zagorskoj županiji prema popisu 2011. godine

Sl. 14. Udio stanovništva prema dobi na prostoru Krapinsko-zagorske županije 2011. godine

Sl. 15a. Udio muškaraca prema bračnom stanju 2011. godine

Sl. 15b. Udio žena prema bračnom stanju 2012. godine

Sl. 16. Zaposleno stanovništvo Krapinsko-zagorske županije prema sektorima djelatnosti za 2011. godinu

Sl. 17. Kretanje broja stanovnika Krapinsko-zagorske županije od 1931. godine do 2011. godine

Sl. 18. Indeks starenja u općinama/gradovima Krapinsko-zagorske županije 2011. godine

Popis tablica

Tab. 1. Broj stanovnika po gradovima i općinama za 1991., 2001., 2011. godinu

Tab. 2. Broj stanovnika i međupopisna promjena u općini Stubičke Toplice

Tab. 3. Vitalni indeks od 2001. do 2008.

Tab. 4. Vitalni indeks od 2011. do 2018.

Tab. 5. Stopa nataliteta i mortaliteta za 2011. godinu na području Krapinsko-zagorske županije

Tab. 6. Doseljeno stanovništvo po općinama/gradovima iz drugih općina/gradova iste županije i iz drugih županija

Tab. 7. Odseljeno stanovništvo sa prostora općina/gradova unutar granica Hrvatske 2011. godine

Tab. 8. Broj migranata u vanjskoj migraciji po općinama/gradovima i na prostoru cijele Krapinsko-zagorske županije

Tab. 9. Opće kretanje stanovništva po općinama/gradovima u Krapinsko-zagorskoj županiji

Tab. 10. Struktura aktivnog stanovništva Krapinsko-zagorske županije prema položaju u zanimanju

Tab. 11. Sastav stanovništva Krapinsko-zagorske županije prema nacionalnosti 2011. godine

Tab. 12. Udio stanovništva Krapinsko-zagorske županije prema njihovom vjerskom identitetu 2011. godine

Tab. 13. Općine sa najgorim demografskim pokazateljima do 2011. godine

Tab. 14. Predviđanje broja stanovnika po općinama i gradovima 2021. i 2061. godine